తాలుకుట్టనము.

వేలూరి శివరామశాస్త్రి

శతావధానిచే

రచియింపఁబడి

శ్రీ కృష్ణదేవరాయ ఆంధ్ర భాషానిలయము,
విభాగము ....
విభాగ సంఖ్య ....

చంద్రికా ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపింపఁబడియె.

1913.

As. 4

CRRao
18. Nov. 17

త్రొలిపలుకు.

క॥ "కాకేమి తన్నుఁ దిట్టెను
కోకిల తన్నేమి ధనము కోకొమ్మనెనే
లోకము పగయగుఁ బరుసని
వాకునఁ జుట్టమగు మధుర వాక్యమువలనన్"॥

అని సంకుసాల నరసింహకవి వచించినదెంతయు ననుభవము. "గన్నవరమున వేలూరి శివరామశాస్త్రి నిబరాభవము చేసితిమని యేమేమో వెడప్రల్లదముల స్వకరపల్లవములతో వ్రాసినమాన కొప్పరపుసోదరుల గ్రామ్యసంభాషణకంటె మా వెంకటరామకృష్ణకవుల యప్రసక్తప్రసంగములేసుప్రశస్తములు. ఏమందురా! కనుకలిమాత్రఁ గొప్పరపుసోదరులు నాకుఁ బరాజయము చేసిరి. శ్రీ వెంకటరామకృష్ణకవులో వినుకలిమాత్ర నే నాసత్తనుగనిపట్టిరి. గ్రామ్యనాగరవిభవములకీమాత్రము భేదముండుటబ్బురము కాదు. ఔరా! యనాత్మజ్ఞత! శివరామశాస్త్రి యనఁగా బిడాలోపాఖ్యానకర్తయే నా "యని యందలి రహస్యమును దా ముగుత్తించినటులు చెప్పించియు నన్ను దూషించుట మిగుల నసహ్యము కద. కానిండు. ఈ గోసపుగాలి యెంతవఱకు వీవవలెనో. వీరియట్టహాసమునఁ గొన్ని పంక్తులకే నేను ప్రత్యుత్తరమీవలసినను, విద్యావిషయముగుట మిగిలినదియు నప్రసక్తము కాదు. తొలుదొల్త నాకు మిగుల సంబంధించిన విషయమును, నటుపై శేషమును నచ్చొత్తింపఁబడినవి. అట్టహాసాంతర్గతమగు పత్రికాప్రహసనము కట్టినగడ్డయగుటచే నిందుఁ జేర్పఁబడలేదు. సహృదయులు క్రమముగ విచారింతురుగాక.

సహనావవతు ।
సహనౌభునక్తు
సహవీర్యంకరవావహై ।
తేజస్వినావధీతమస్తు
మావిద్విషావహై

వేలూరి శివరామశాస్త్రి
శతావధాని.

కవితాపత్రికవారికొక హెచ్చరిక.

అయ్యా!

మీయాధిపత్యముపై వెలువడుచున్నకవిత చాలదినములనుండి లోపపుఁబ్రసంగములు తఱచుగఁజేయుచున్నది. కావున విద్యావంశముంబట్టి సోదరులగు మిమ్మును దానినిమందలింపుఁడని హెచ్చరించుచున్నాఁడను. ఆలోపపువ్రాఁతలను గొన్నిటినిజూపినంగాని మీరువిశ్వసింపరని తలఁచెదను.

కృష్ణ॥ (నవ్వుచు) ఈశివరామశాస్త్రిగారేమైన నవధానము చేయఁగలవారా? యేమి

ఆంధ్రకేసరి॥ చెల్లెలా? దేశమాత? కృష్ణతో నేదియో మాటలాడుచున్నావు? శివరామశాస్త్రిగారి యవధానముసంగతియా?

కృష్ణ॥ కేసరీ? ఈసంగతి పొరపాటని చెప్పితివఁట! కాదా?,

ఆంధ్రకేసరి॥ (నవ్వుచు) అదిగాదమ్మా ఆయనపేరు శివరామశాస్త్రియనుటకు ~~బదులు~~ శివరాముఁడనుట పొరపాటని చెప్పితిని గాని తక్కినవిషయమునుగుఱించి నేనేమియు నసత్యమాడలేదు.

దేశమాత॥ ఇప్పుడుతిరుపతి వెంకటకవులు తమపుస్తకముల జాబితాలోఁగలిపి ప్రకటించి యమ్ముకొనుచున్న యవధానమదియేనాయేమిటి?

దేశమాత॥ ఔను, అదియే, మొదటనుండియుఁబాపమువారు దానివిషయమై చాలశ్రమపుచ్చుకున్నారు.

కృష్ణ॥ సరే తెలిసినదిలే, శివరామశాస్త్రిగారనఁగా బిడాలోపాఖ్యానకర్తయేనా?

ఆంధ్రకేసరి॥ (పరిహసించుచు) ఆఁ, ఆఁఆయనయే, (చెవిలో) ఇట్టులిట్టులు

(విరోధికృన్నామసం॥ నిజాషాఢమాసము 3 సంచికకవితలోని యట్టహాసమునుండి)

అయ్యా ఈప్రసంగములోఁ బ్రధానముగా విమర్శింపఁదగిన విషయములునిల్పియప్రధానములనువినుఁడు. పరీధావినామసంవత్స: పుఁబత్రికను॥ విరోధికృత్సం॥ అనివ్రాసి ప్రకటించుటచే మీప్రమాదరాహిత్యము వెల్లడియగుటయేకాక మీరువిరోధమేదోవిధముగా నెల్లరతోఁ దెచ్చిపెట్టుకొనుటయే వ్రతముగాఁగలవారనియు నాహేతువున నీతబ్బిబ్బుగల్గినదియనియు నూహింపవలసియున్నది. అందులకు నిరపరాధినగునన్నుఁగూర్చిచేసిన పిచ్చిప్రసంగము సాక్ష్యమిచ్చుచున్నది, పా

రపాటును కొందమన్న మీరీపరీధావివత్సరపుఁ బత్రికలలో నెన్నిటియందోయిట్లే ప్రకటించికొనియున్నారు. ఇది ప్రమాదమనుకొందము, తిరుపతివెంకటేశ్వరులు నాయవధానవిషయమై శ్రమపుచ్చుకొనుటనుగూర్చి మీరంతగా విచారించితిరేమి, గురువులు శిష్యులయెడల దయగల్గి వారిశ్రేయమునకు యత్నించుటతప్పా? కృతఘ్నుఁడనైనచో నేనువారు శ్రమపుచ్చుకొనలేదని వ్రాయఁగలుగుదునుగాని లేనిచో నెట్లువ్రాయఁగలను, వారివిద్యవారిదయవలన నాయందుఁ బ్రవేశించికదా? నేనాయవధానమును జేయఁగల్గితిని అట్టిచో వారుశ్రమపుచ్చుకొనిరనినఁ దప్పేమి లేదువారేచేసినాకాయశము నిచ్చిరందురా? అట్లేనివారుచేసి మీకునుసీయవచ్చునుగా? మిమ్ముఁగూపూనావధానులనిజగమేల చెప్పికొనియెడిని అనామకుఁడుకూడ నేదోవ్రాసెనుగాని నన్నుఁగూపూనావధానియని వ్రాయలేదే? వ్రాసినచోఁ జేరశెట్టియొక్క నింజూపుఁడు- నటియు నాయనామకుని వ్రాఁతను బ్రకటించికొని పశ్చాత్తాపపడి దిద్దుబాటును బ్రకటించినకేసరిలోని ప్రకటనకు మీరేమియర్థమును జెప్పుచుంటిరి। మొగమొత్తుఁడు.

A Correction.

దిద్దుబాటు

గుంటూరు అవధానము.

"గుంటూరు అవధానము" అనుపేరట సత్యవాదియను ఉపవిలేఖరి మాకు వ్రాసిన లేఖను వెనుకటిపత్రికలో ప్రచురించియున్నారము. అందు వేలురి శివరామశాస్త్రిగారిచే చేయబడిన శతావధానము సరిగా చేయబడలేదని సత్యవాదిగారు వ్రాసెను, ఇది అసత్యముగా లేఖగా మాకుతరువాత తెలియవచ్చినది. మరియు శివరామశాస్త్రిగారిని శివరాముడనియు సత్యవాదిగారు వ్రాసిరి. మేము ఈపేరు కవిత్వము చెప్పుటయందు తమనమ్రత (Modesty) ను జూపుటకు వహించిన నామమని దలంచి, దిద్దుబాటుచేయకుండ ప్రకటించినారము. వీరినిగూర్చి మేము యెప్పుడును వినియుండకపోవుటచే ఇట్టిపొరపాటు తటస్థించినది.

మరియు సత్యవాదిగారు విద్యాధికులనియు లేఖల వ్రాయుటయందు తమజవాబుదారి గ్రహించినారనియు మేము భావించుటవలన వారి లేఖను ప్రచురము జేసినారము ఇట్టి ఘోర బ్రాహ్మణ [illegible] లను చింతిల్లు చున్నారము.

ఇదియేకదా కేసరిలోనిపంక్తులు, ఈపంక్తులకర్థ [illegible] ప్రకటించి [illegible] సొప్పికొనియెడి దద్దమ్మకూడ జగమునను [illegible]? ఇదియేకాక వారి జాబుకూడఁగనుఁడు.

J GURUNADHAM, B A.
Editor, Andhrakesari.

Rajahmundry,
Dated 13th October 1911

SIR,

Re-your registered card dated 11th October 1911, You ~~are~~ requested to refer to the 'Andhrakesari' dated 29th September 1911, page 6 column 3, when a 'correction' was published regarding the matter you have written to me about I am advised to add that nothing more can be done.

M. R. Ry.
R. Hanumaiah Pantulu Garu, B. A.
First Grade Pleader,
Guntur.

I am
Yours faithfully
GURUNADHAM,
Editor.

పిల్లికనులుమూసికొని

పాలుద్రావిన నితరులు గుర్తింపరనుకొంటిరా? ప్రత్యుత్తము గాకున్నను మీరసత్యమునా డుటకుజంకరనుటకిదొకటి మీవ్రాఁత కృష్ణాపత్రికలోమీరుప్రకటించిన గీతవ్యాసము చూచినఁ జాలును ఈవ్రాఁతయెంత తెల్విగనున్నదో యీవ్రాఁతయునంతే తెల్విగనున్నద ని తెలిసికొనుఁడు. బ్ర॥జయంతిభగీరథశాస్త్రులవారివద్దమీలో వెంకట [illegible] శాస్త్రి గారు కొన్ని విశేషములను దెలిసికొనిరేమండి, అంతియకాని [illegible] గీతార్థము నెఱ్ఱఁగ లే పాఠము చదువలేదేమండి, ఇంతకన్న శాస్త్రులవారికే కొన్నిసంగతులను బోధింప వా రియొద్దఁ బ్రవేశించిరనిన యుక్తముగానుండును «పిల్లికనులుమూసికొని» అనుసామెతనుమ రలజ్ఞప్తికిఁ దెచ్చికొనుఁడు ఈకారణముననే బ్ర॥ శ్రీ॥ మసునాపంతుల వెంకట

సుబ్బారావు గారు మిమ్మునుగూర్చి ప్రకటించియేయున్నారు. (అభినవ) వీరు మీకు ముఖ్యబంధువులని నేను వ్రాయుట పునరుక్తము మీతత్వము చిన్నప్పటినుండియు నెఱింగిన యుమ్మహానుభావుఁడు మీకుఁదగినబిరుదమునిచ్చెనని సంతోషింపవలసియున్నది. వెంకటశాస్త్రులవారికిని మీకును వివాదము గాన వారివద్దఁజదివినదిలేదనుట కవసరముగల్గినదికాని భగీరథశాస్త్రులవారికిని మీకును అట్టిదిలవమును లేదే ఆయాధారణం బట్టి ప్రకృతము నన్నుఁగూర్చివ్రాసిన యప్రస్తుతాట్టహాసము పట్టపగటిదొంగతనపు సామెతకుదాహరణమని నొక్కిపలుకకతప్పదు. దానికిఁదథ్యముగా కృష్ణనుండియేమి దేశమాతనుండియేమి యితరమునుండియేమివారందుసంగ్రహించిన వ్రాఁతలన్నియు ననామకములవి అనఁగాఁ బేరుదాఁచిప్రకటించినవొంగలవి యగుటఁగూడఁబ్రబలాధారము దర్బారునుండికూడ మీరేవో సంగ్రహించియున్నారు, అయ్యవి నాకు సంబంధించినవి కావు గాన విమర్శింపకమిన్నకుంటిని ఈపంక్తులఁగనుఁడు అభినవసరస్వతి॥ (రోషముతో) వారి విషయమై యిట్టిమాటలు నీవనవలయుఁగాని మఱెవ్వరుననగు........కృష్ణ॥ అభినవసరస్వతి మాటలకేమిలే దానికేమని వ్రాసియిత్తురని వారినట్లూరక పొగడుచుండును॥ ఈప్రసంగమెందులకుఁ జేయవలెను. అభినవసరస్వతి మీకేముపకారముచేసినది, సరస్వతినోటనుండి వచ్చినమాటలుగాక అపభ్రంశనామముగల పత్రికలమాటలా మీకుఁబ్రమాణము ఇదిగాక కృష్ణ యీప్రసంగముచేసినట్లు వ్రాసితిరిగదా! అందులకుఁబ్రమాణమీయఁగలరా! మఱియు నీ మొండిప్రసంగముగూడ శోచ్యస్థితిలోనేయున్నయది దేశమాత॥ ఎందులకూరకకలహించెదరు ఆవిషయమై కవియు రాజునగు మంత్రిప్రగడభుజంగరావు గారి నిష్కృష్టాభిప్రాయమొకటిచాలును" ఈవ్రాఁతలో సత్యతత్పరుఁడన్న విశేషణము మీరువేయమఱచితిరి. అదిగదా ప్రకృతము కావలసియున్నది. ఆయనవ్రాసిన యప్రసక్తపువ్రాఁతకుఁ దిరుపతి వెంకటేశ్వరులిచ్చిన ప్రత్యుత్తరమునుగూడఁ బ్రకటించి దానికై శ్రీభుజంగరావుగారికుత్తరముదోఁపక మిన్నకుండిన సిద్ధపఁగూడ దేశమాతయిట్టిమాట నెట్లుపలుకునో నాకరయరాకున్నది లేదా యాదేశమాతచేమరల నీమాటబలికింపఁగలిగితిరేని కొంతయుక్తము, మీరులేశమును సంశయములేక యేదోవ్రాసికొందురనుటకుఁబ్రమాణములనేకములుకలవు. "తెలియమే రామకృష్ణులతోవిరోధించి శృంగభంగముగన్న భంగియెల్ల" ఈపద్యము లెవరో శాఖాఖమానివ్రాసినవ్రాయుఁగాక మీవ్రాసిన శృంగభంగము నిదివఱకు దెగడినవారేగాని పొగడినవారొక్కరును లేరుగదా ఏవిధముగా నీపద్యములును బ్రకటింపఁగలిగితిరో సెలవొసగుఁడు అభినవసరస్వతిగౌరవమెట్టిదో దర్బారుగౌరవమెట్టిదో మీకుఁదెలియకపోవుఁగాక లోకమెఱుఁగుఁగదా? ధర్మ

మునకుఁ గానవతరించిన యభినవసరస్వతికిఁ బ్రచ్ఛన్ననామకులగు దొంగలవ్రాఁతలు బయటఁబెట్టి యథార్థమును నివేదించుట పొగడికయగునా! అదియీవిషయమై వ్రాసిన వ్రాఁతలలో మీరు ఖండింపఁదగినదొక యక్షరమేనియున్నచో సప్రమాణముగ ఖండింపుఁడు. అప్పుడు దానిఁ ద్రోసివేయవచ్చును. ఊరక దొంగలు దొంగలుగలసి యూళ్లు పంచికొనినట్లు వ్రాయుటయు నొక తెలివా! ఎప్పుడేని సత్యమునకే పాటు పడవలయును గదా మీకవితకిప్పటికిని సప్రచ్ఛన్నుల వ్రాఁతలయందలి సత్యమెఱుఁగరాకున్న యడిగాని యాంధ్రపత్రికవ్రాసియున్నది చూడుఁడు. ఇంతయగౌరవముగా నీప్రచ్ఛన్నులను గౌరవాధికులు చూచుచుండమి, కవియొక్క యసూయ, పొగడఁయుటకుఁ గతమే మేజబాబోసఁగుఁడు. కృష్ణలో దొం. యుద్ధ్యావాదియిచ్చిన ప్రత్యుత్తరమే మేనియున్నదా! ఇట్లనేకప్రాజ్ఞులు నిరసించుచున్న యసత్యపుఁ బురాణమును మరలఁ బ్రకటించికొనిన ఫలమేమి "కర్తాకారయితా" యను శ్లోకమున కుదాహరణముగుటకా! మీకవిత యవివేకమును జాలవఱకు చూపితిని. ఇంకను జూపవలసినవి కలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నుపేక్షింపఁబడియె. ఇంకఁ బ్రస్తుతమవధరింపుఁడు.

ఉ॥ నేనవధానముల్ సలుప నేరనటంచు మృషోక్తులాడు మీ
కేను జవాబు వ్రాయుటదియెంతయుఁ బ్రస్తుతమయ్యె రాగి యే
గానికి మాఱనట్టి యలకాకవ్రలంబలె వేసికొన్న దో
కొక్కనిజమెట్టిదో తెలిసికొందురుగాక వివేకులియ్యెడన్॥

ఉ॥ నాయవధానముం గనిసమసంబున సంతసమందియిచ్చునా
యాయిమహానుభావుల యథార్థపు లేఖలు గప్పిపుచ్చి యే
వాయిరెయొ పేరుమార్చికొని వ్రాసినవాగుడుఁబట్టి యేదియో
గోయిరెయొకండు త్రవ్వికొనఁగూడునె యందునఁ గూలనెంచుచున్॥

ఉ॥ సోదరులార! నాపయిని యసూయవహించెద రేల! మీవలెం
గాదవధానముల్ సలుపఁగాఁగల "గాఁగలనంచుఁ జెప్పికోఁ
గాదిటు లేను నన్నుఱిచి గర్వముగాఁదలపోయవచ్చు మీ
కేదొ యుపాయమేర్పఱిచి యీవిశయమ్ము నుదీర్చికోఁదగున్॥

ఉ॥ రమ్మనువారొ మీకడకురండని నేను లిఖింపనా సమీ
పమ్మునకేరువచ్చెదరొ భారముగాఁ దలపోయకుండ రం
గమ్ముదిటమ్ముచేసికొని క్రన్ననఁదెల్పుఁడు నావధానపుం
గమ్మదనంబుజూపెద వికస్వర సుస్వరభాస్వరమ్ముగన్॥

చ॥ కలిగినపట్టుశక్తినినొ కానొకచో సభచేసిమీకొగిం
దెలిపెదమీసుశక్తిసభ దెల్పుఁడటంచడుగన్ భయంబుమీ
కలవడు హేతువెయ్యెడల నాస్త్రిజవాబునొసంగుఁడేదియో
గిలుకకరెంటనొక్కటికొగిన్ బనుపీరు లిఖింపుఁడొప్పుగన్॥

ఉ॥ కన్నులుదేవుఁడిచ్చె నవిగల్గినయందులకున్ ఫలమ్ముదాఁ
దిన్నగఁజూచివ్రాయుటయె దేఁబెలకూఁతలు నిక్కువంబులో!
అన్నలు! తక్కుపండితుల యయ్యయివ్రాఁతలె నిక్కువంబులో!
క్రన్ననమీరుచూచెదరు గాకబహూక్తులు వ్రాయనేటికిన్॥

శా॥ లేదాచక్కఁగబుద్ధితెచ్చుకొని చాలింపుఁడుమీగోలసీ!
కాదంచుం గవివర్యులిచ్చెడినపట్కారంబులం జూచికొం
డీదారిన్ వినువుండు బాగుపడుఁడో తేయొక్క శ్రీసూర్యరా
ట్ప్రేమన్ బట్టియునేనిఁగల్గవలెయిన్నీ! మీకహో యోగ్యతల్॥

ఉ॥ ఎల్లరుయోగ్యుఁడంచు నుతియింపఁగఁ బొంపిరివోవుసూర్యరా
ట్టల్లజుఁడొక్కమాఱు కవితంగనెనేనియు మీరువ్రాయు నీ
ప్రల్లదముల్ సహింపఁడని పల్కెదనాకిటుతోఁచెనింక నే
నల్లనృపాలుఁడా కవితనారయు సంఘటనంబు గావుతన్॥

ఉ॥ ఆతఁడుచూచెనేని వృథయైనప్రసంగమువ్రాసి ద్రవ్యపుం
దాతకుఁగూడ దుర్యశముదార్చెదరంచుఁ దలంచి చక్కనౌ
నీతినిఁ జెప్పనంచు మదినేదలపోసెద నిప్పుడేనియా
నేతభవత్ప్రసంగము వినీవిననట్లు క్షమింపకుండుతన్॥

ఉ॥ పత్రికయన్న సత్యమునుబల్కుట కేర్పడెనంతెకాని యే
కృత్రిమపుంబ్రసంగము లిఖించుచు సత్యముగప్పిపుచ్చి స
ర్వత్రచివాటులందినెడి పత్రికపత్రిక యౌనె? "కాదుమా
పుత్రికయంచుఁబల్కెదరొ పుత్రికయిట్టిదిపుట్టియేమగున్॥

(గారపుబిడ్డ)

ఉ॥ నేనవధానముల్ సలుపనేరనెయంచును జింతబెంపుఁడ
ద్దాననెయౌదురొక్కొయవధానులుమీరలునాయశక్తిచే
లేనిసుశక్తి మీకెటువెలింగెడి దొంగలవ్రాఁత లింకపై
నేనిస్వపత్రికం గొనకుఁడెవ్వరు నవ్వెదరయ్య సోదరుల్॥

ఉ॥ దొంగతనమ్మొనర్చునయదూరుఁడుమాత్రమెదోషిగాఁడువాఁ
డంగడినమ్మ వస్తువుల నార్జనచేసినవాఁడుగూడ స
త్సంగతుఁడయ్యు దోషియగు సత్యమెఱింగి పరిగ్రహించెనే
నింగఁజెయింపశక్యమగునే? యపరాధముచర్చసేయుఁడీ!॥

ఉ॥ చాలువృథాప్రసంగము ప్రసక్తికిఁగాని ప్రసక్తిగానను
బాలిశుఁడంచువ్రాసినయపాత్రపువ్రాఁతకుఁ దప్పుదిద్దికోఁ
జాలిన పత్రికల్ దెలిసి చట్టనన్ శివరాముఁ డన్నయా
వ్రాలునెటుల్ లిఖించితిరి వారికిఁదప్పుయిమీకుఁ గాదొకో?॥

మ॥ శివరాముండనువ్రాఁత తప్పనుచు వ్రాసెంగాని భ్రష్టయ్యెనా
యవధానంబనుమాట కాదనుచుమీ రర్థంబుగల్పించుచున్
శివరాముండను నక్కరంబులను నిస్సీయెట్లువ్రాయించి స
త్కవులందేర్పఁదలంచినారొ యివివక్కాణింపుఁడో సోదరుల్॥

చ॥ శివుఁడనొ లేకరాముఁడనొ చేసెదనో మఱిచేయలేనొ నా
కవనముచూడఁగాఁ దలఁపుగల్గిన జాబు లిఖింపుఁడూరకే

సువిసువ్రుగక్కుపద్దెముల సూరులు నవ్వ లిఖింపనేల? యే
కవితయొ తేరఁగానొకటి గల్గుటకున్ ఫలమిట్టిదానొకో!॥

ఉ॥ తక్కినదానికేమి యవధానము నాయది యెట్టిదో భవ
ద్వ్యాఖ్యనఁ బల్కఁ జేయుటకుఁ దద్దయుఁ గోరెద మీరు పత్రికా
భుక్కులుగాన యత్నమిది పోలక పోదిదె మ్రొక్కెదన్ 'శివ
మ్మెక్కినచోట మ్రొక్కకెటు లేరికిఁ దీరదు' నాఁగ వింటిరే॥

మ॥ సభకున్ రావలె నోరువిప్పవలె మీ సామర్థ్యముం జూపి వా
గ్విభుతం గాంచవలెన్ వృథాగనొక చక్కిన్ డాఁగి నానాఁట రా
సభముల్ గోకిన పాత్రవాఁతలకు దాసత్వంబు గావించు మీ
కుభయంబా! మఱి భక్తియా! యిఁక కెటో ఘోషింతుఁ జిచ్ఛాగతిన్

ఉ॥ వచ్చెద రమ్మటన్న నృపవల్లభు నాజ్ఞను బొందిమీరలే
వచ్చిననింతకన్నను శుభంబొనసేయుఁడు లేదయేని యే
పిచ్చియొ వెళ్లఁగ్రక్కకుఁడు పెద్దలు నవ్వుచునున్నవారు మీ
కుచ్చితప్రసంగములకుం జెవియొగ్గఁడు ప్రాజ్ఞుఁడొక్కఁడున్ ॥

5-12-59F

తాలుకుట్టనము

"సరసపరిషత్కర్ణశ్రావ్యంకవిత్వరసాయనం
విరసమనసాంనేతుంనేహామహేశ్రవణాన్తికమ్
మృగమదరసంబింబోష్ఠీనాంకఠోర కుచోచితం
జఘననికటేక్లిన్నే లిమ్పేజ్జరన్మహిషస్యకః"

ఉ॥ కొండల బండలన్నదుల గొప్పసముద్రములన్వెలుంగు బ్ర
హ్మాండము మ్రింగనెంచిభవదాస్యబిలంబుననుండివచ్చునీ
కొంతొక యట్టహాసమునకుం గగురీతిగఁ దాలుకుట్టనం
బొండు రచింపఁగావలసె నుక్కిరిబిక్కిరి కాకయుండుటన్.

ఉ॥ దగ్గినఁ దుమ్మినందనకు దాపున వారికినోటితుంపరల్
వెగ్గలమై మొగానఁబడి పెల్లుదయింపఁగఁ జేయుఁ గోపమీ
పగ్గయదెట్టిదో కడునెపంబులు పంబిన యట్టహాసపుం
గొగ్గితలల్ గనుంగొనిన గోతె నసహ్యాముతానపుట్టదే?

శా॥ కైలాసాచలసానుసీమలను శ్రీకంఠుండు తాఁదాండవ
వ్యాలోలుండయిదిక్కటాహములు శైవ్యత్యంబందఁగాఁ జేసెను
ద్వేలప్రక్రియ నట్టహాసమును దద్విక్రాంతిఁ జూపింపఁగాఁ।
బోలెన్ వీరలుకూడఁ జేసి రిటులంబో! అట్టహాసంబునున్.

గీ॥ అతిశయముమాకె కాదుమాహాసమునకుఁ
గూడఁ గలదంచుఁ దెలిపెడి మాడి"*కట్ట"

అట్టహాసము.

చ॥ కదిసిన సోరవోవుచును గబ్బపుదొంతుల సత్పదార్థముల్

"*అట్టావతిశయక్షేపే"

యనుపదంబును దగిలించుకొనుట లెస్స
యతిశయమ్మున కతిశయ మగ్గురమీకు.

ఉ॥ పిచ్చిని(మగ్గు మానవుడు ప్రేలు నెటో యెదురున్న వాడుతా
సచ్చరితుండు నైనను బ్రసక్తికిఁగాని ప్రసక్తిగా వృథా
కుచ్ఛితపుం బ్రసంగముల గొఱ్ఱును, నవ్వును వెట్టినవ్వఁజే
రిచ్చకమాడుఁ గూడదనె నేనియుఁ ద్రోయును దాలఁజెప్పలన్.

శా॥ మేలా నాలుగు పిప్పి ముక్కలను నెమ్మిన్నేర్చి యెవ్వారిపైఁ
గాలుండ్రవ్వఁగ నీతి యింతవలదా! కయ్యంబె వియ్యంబుగా
నాలోచించి రజఃకణంబులను ద్రానట్టిట్టులం జిమ్మి డీ
కోలుంజేసెదు నాలపోతు బలె మైకోల్పేత యే పాడియా?

ఉ॥ "దారిని దప్పిపోతిర"ని ధార్ష్ట్యముగా వచియించినట్టి వే
టూరి ప్రభాకరుండు భవదుత్తరపాత్రుఁడు కాక శిష్యధి
క్కారము నొందఁ బాత్రతను గాంచెనొకో, "నయ"మింతచాలు నీ
గౌరవముం బ్రశిష్యునికి కార్యము పంపఁగఁ జేయ లేదుగా.

చ॥ తిరుపతి వేంకటేశులకె తిన్నఁగ జాబునొసంగ గౌరవ
స్థిరతకు లోటుగాఁ దమరు తేల్చెదు నప్పుడు వారిపాదపం

కదుపుచు సెట్టిగారిఁ బొడఁగన్నను గుజ్జని స్నేహసౌఖ్యముల్
మదికి ననప్యాయమా శునకమార్గమునం జరియించుచున్న దు
ష్పథకవులెల్ల మత్కవితఁ దప్పులుపట్టక యూరకుండుఁడీ.

శా॥ గాఢార్థ ప్రతిపాదన క్రమకళాకౌశల్యముల్లేక వా
చాఢక్కార్భటితోడఁ దామతమమర్ఘాయంచుఁ గైవారముల్
ప్రౌఢింజేయుచుఁ బ్రాజ్ఞులన్న గుచు గర్వగ్రంథులైయుండు న
య్యూళ్ల థస్వాంతులు మెచ్చకుండుటయ సమ్మోదంబు మాబోంట్లకున్.

కరుహారజఃకణంబులవి కన్పడునే పయిపైని బాడిపై
నరుగఁగఁజాలునట్టి తమయంతటి వారలకన్నుదోయికిన్.

చ॥ అలవడకుండుఁగాక తమయంతటిపాండితి లేకపోవుఁగా
కలఘుకవిత్వవిస్ఫురణ యబ్బకపోవునుగాక యిందిరా
కలుషదయాప్రసారము చకారగుడుల్ తమ నోటనైననున్
వెలువడఁజేయఁగాఁ దగు వివేకమొకించుక లేని వాఁడొకో?

మ॥ కవితావాసనయింతకల్గినను బింకంబూని సర్వజ్ఞుఁడం
చవలోకింపఁగఁ జన్నె? మాలకరి యొయ్యంబావులం గ్రుప్పరి
తి విశేషంబొకో! మాటలల్లుపనినాదేశంబు గాపాడుటో
కువిధంబియ్యది యెంతచెప్పిన నహా! కుక్షింభరిత్వంబె సూ!

ఉ॥ పద్యములన్న మాత్రమునఁ బామరులందఱు బ్రహ్మవిద్యయే
యిద్దనుకొందు "రింత యిది యెందుకు" నీచపదార్థపుంజము
న్నుద్దొడఁగూర్చునట్లు కవిముఖ్యుఁ డొనర్పఁగవచ్చుఁగాని యం
దొద్దిక బుద్ధిచొప్పఱచి యోజనచేసినఁ దేలకుండునే?

ఉ॥ చాలఁగదోషముల్ దెలియఁజాలక యల్లికలల్లనేర్చుటల్
రేలుబవళ్లు సత్కవులరీతిని నిక్కిన కాకవుల్ ధరన్
బోలరు సత్కవీశ్వరుల పోలిక రాజమరాళపుంజముల్
పాలును నీరువేర్పఱచు భావముకాకములందుఁ గల్గునే?

చళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారు స్వీయనామముతోఁ బ్రకటించు పాశుపతమునకేఁ గాక యాచార్యనామధేయప్రణీతమ్మయిన యత్యద్భుత విమర్శనము. గర్ణకఠోరములగు వాక్యములచేనిండియున్నది. ఇందుఁబరనిందలు నాత్మస్తోత్రములుదక్క వేఱువిషయము లెవ్వియువేవు. కావున దీనికిబదులు వ్రాయనక్కఱయే లేదు.

ఉ॥ మెచ్చియొకింతగౌరవము మెచ్చకయుండి లఘుత్వలేశముల్
దెచ్చుటకున్ సమర్థులె కృతిక్రియయందుఁ గుకవిత్వగర్వితుల్
తచ్ఛరితంబు పేర్కొనుచితంబగుఁ గాక నగంగనైనవా
గ్రుచ్చియబాగళిస్తనస గోత్రులువారలనెన్న నేటికిన్

ఉ॥ దొంగతనమ్మొనర్చు నయదూరునికైనను దీపమార్పుచో
ముంగలనున్న పెంధనము మ్రుచ్చిలుచో నెలుఁగెత్తఁబీఁకె నె
క్కం గమకించుచోఁ దెలుపుఁగాదని కూడదటంచు నాత్మయా
వెంగలి లొంగఁ డాత్మకవివేకపు మాయయె యావరింపఁగన్.

చ॥ తెలియక కాదు మీరలిటు తిట్టితిరయ్యయి వారలంబసం
దులు దులకించు మాటలను దొప్పలుదోరలుగాఁ గవిత్వపుం
దళుకు బడాయిచూపెడు విధంబది మీమది నెంతయున్న దో
బళిబళి! యెంతయుండినను బాగొకొ యింతటినోటివట్టముల్.

మ॥ జననంబాదిగ సంగడంబా మఱిశిష్యత్వంబా యింకేదియో
పెనుసంబంధముకల్గి యేదొయొకఁడా ద్వేషంబు దోషంబుచే
తను నవ్వాని రహస్యసంగతులపుంతల్ లోకముంగూర్చి తె
ల్పినచో వానికి నట్టిదుష్టునికి నోలింగల్గునే నిష్కృతుల్.

చ॥ తనకువిరోధమున్నదని తక్కురుఁడెవ్వఁడొ ద్వేషినిందచే
సిన విని సంతసించి పగచేఁ దమపక్షమువాఁడటంచుఁ బె
ల్చనుసివమెత్తి యాడుటయుఁ జంకలుగొట్టుట యట్టహాసపుం
బనులును నోటివట్టమును బైల్పఱపించె నిదెంతవింతయో.

అనుపింగళిసూరనార్యుని వచనమనుసరింపఁ దగినదియే. ఐనను ,,వేసినకొల్లలనూరకున్న వెఱ్ఱివాఁడే గెలుచు,, నను సామెతకు వెఱచి యీపొల్లువ్రాఁతలకు జవాబు చెప్పఁ బూనినారము. సహృదయులు మన్నింతురు గాత! శాస్త్రిగారూ! వేంకటరామకృష్ణ గ్రంథమాలలోని మొదటిపీఠిక యత్యద్భుత శతావధానమునకే సంబంధించునది గావున రాజానురంజనమునకు మొదటనుండఁగూడఁదని కదా? మీకుశంక! వినుండు.

శ్రీ పీఠికాపురమ్మున ముమ్మొదట మే మొనరించిన యవధానములకు రాజానురంజనము పద్యరూపమగు నుపోద్ఘాతమనఁదగి యున్నది. కాని యందు ఘంటాశతవిషయము మాత్రము ప్రస్తావింపఁబడలేదు. అంతకుమున్ను మేము శతవిధానమునొనరింపఁదలంచుకొనకుండుటయే దానికిఁ గారణము. ఐనను భవితవ్యతాబలమ్ముచే ఘంటా

గీ॥ తమవిరోధికి నింక శాత్రవుఁడొకండు
దొరికెనంచును నింత సంతోసమేల?
సున్నపైసున్న లెన్నైనియున్న నేమి
పెరుఁగునొడలి బలంబుసూపింపనోటు?

ఉ॥ అట్టివిరోధివైరి తమకాప్తుఁడఁటంచును దత్కుశక్తికిం
బట్టముగట్టి తాను నలవారలకన్నను మిన్నయయ్యు నె
ట్టెటులో దాసభావముసుజేదియు చేసెడిరీతి గల్గువా
ఘట్టుల నీతియింకఁదమ గౌరవమేమి నెఱుంగఁగోరెదన్.

గీ॥ తనకు మేలును గీడువిన్నను వ్రపఱచు
శక్తిచేతను దీపారుసంగడీంద్ర
సట్టుపడుఁజూవె సంపాదనంబుచేయ
నోటిదుడుకున్న ద్వేషులు కోటిమంది.

స॥ అది యేమో గ్రహచారమొక్కని మొగంబావంతగాంచంగఁ బె
ల్లుదయించున్ గడు నీసొ, లేక మఱిసొంపో, యేదొ పష్టాష్టకం
బొదవన్ శత్రులకేమి లోటేముఁ జేయూపంగనే దారినె
ట్టెమరా వారలునెల్ల శాత్రవులు కానేలా! ప్రయత్నించుటల్.

సీ॥ తమయిచ్చవచ్చువృత్తములఁ బృచ్ఛకులయాం
కాంక్షదీర్పఁగ నొక్కగంటయుంట
చెప్పినచొప్పునఁ దప్పులులేకుండఁ
గ్రాయు మఱియొకగంటయుంట

శతబీజమందు నాఁటఁబడియే యున్నది. అత్యద్భుత శతావధానక్రమమును దెలుపు నీపద్యము నరయుఁడు.

ఉ॥ చేయుటకొక్కగంటయది చెప్పినచొప్పునఁ దప్పకుండఁగా
వ్రాయుటకొక్కగంట సరివారలలో నవధానపాండితీ

ధారణానూనావధారణచేఁ జక్క
గాఁ జదువుట కొక్కగంటయంట
అరుదెంచు సభ్యుల యంతరాంతర ప్రసం
గంబుచేయుట కొక్కగంటయంట
గీ॥ వెరసి నాలుగుగంటల పేక్ష్యములఁట
తగునఁ టత్యద్భుత శతావధానమంట
ఔర! యిట్టిదె విమతభయాంకరమ్మఁట
దండ మత్యద్భుత శతావధానులార.

చ॥ తమకుఁ దమంతఁ జెప్పికొను దార్ఢ్యము సూపిన భావమీయదీ
యమలవివేకముం గలిగినట్టిరయేని భవద్విధానముల్
విమతభయంకరంబులని లెక్కను జేర్పఁగవచ్చుఁగాని చో
నెమిలికడానియీఁకెలను నేర్పుగఁ దాల్చిన కాకమాఁగదా.

గీ॥ నూఱుపద్యమ్ములొకగంట నూఱిపోయ
వచ్చుఁగాకట్ల చెప్పినవానినట్ల
మఱలఁ జదివెష్పట్లనుగుఱికి బారె
డెచ్చుఁ దగ్గించు సందేహ మెసఁగునయ్య.

ధైయతకొక్కగంట యరుదెంచిన పెద్దలగారవింప నెం
డోయరగంటయో? వ్యవధియుండవలెన్ ధరణీపురందరా!

శతావధానము నాలుగుగంటలలోఁ జేయుదుమనియు, నందుఁ గవిత్వము చెప్పుట కొక గంటయనియు, లేకరులు వ్రాయుటకొక గంటయనియు, మేము ధారణచేఁ జదువుటకొకగంటయనియు, సభ్యులతోఁ గలుగు నంతరాంతరప్రసంగమున కొకగంటయనియు నజ్ఞాయిరపుగాఁ బంచి యందుఁ జేర్కొంటిమి. ఒకదానికాల మొకదాని కాలముతోఁ గొంతకలిసినను మొత్తముమీఁద సరిపడి నాలుగుగంటలలో నవధానము పూర్తికావచ్చుననియు, మధ్య ప్రసంగమంతగా రాకున్నచో నాకాలము గూడివచ్చుననియు మేమూహింతిమి. అంతియకాని మేము కేవలము గంటకు నూఱుపద్యములు చె

చ॥ ప్రకృతము సత్కవీశులు సభాస్థలిఁ జేయు శతావధానముల్
ప్రకరణమందనంగ నొకపాదము వెంబడి నొండుపాదముం
బ్రకటనచేసి యంతయును భారమునప్పనచేయు వేళయం
దె కలుగుఁదొట్రుపాటులని తెల్పఁగ నేలబుధుల్గ్రహింపరే?

చ॥ ప్రకృతశతావధానమునఁ బాదముచెప్పెడివేళయందు భ్రాం-
తికలిగి స్థానపుంగుఱుతు తెన్నిడినన్ మఱిఁగొంతకొంత పృ
చ్ఛకుని విశేషమొక్కొకట సాయముచేసినఁ బూసఁగుచ్చి గొం
త కసమసల్గదా నవవిధానమునం దివియేని లేవుగా.

గీ॥ శతవధానముచేయంగ శక్తిలేని
వాని కెట్టులఁ దెలియు నుపాయమట్లు
కాన యత్యద్భుత శతావధానమెఱుఁగ
నట్టి వార లనుదురంచు నందురేమొ.

శా॥ వేగంబూనుచు నూఱుమందికి భవద్వ్యత్యుక్తవారీతి ధా-
రాగాంభీర్యము మ్రోఁగిపోర్ల రచనారంభంబునుం జేసి వా
చాగాథం దగధారణం జదువ నుజ్జాయింపరుగా నేకసం
ధాగ్రాహిత్వము నాఁగ దీనికణుమాత్రంబున్ భిదల్లేవుగా.

పృతలంపుతో నీపద్యమునందలి మొదటివాక్యము లిఖించియుండలేదు. ఈయర్థము నీపద్య స్వభావమే ధ్రువపఱుచుచున్నది. మేమును బ్రహ్మోదవంశ పీఠికలో నీయభిప్రాయమును వెల్లడించియున్నారము, కావుననే యందు క్షమే మెప్పుడు నిట్లుచేయుటను గలలోను బ్రయత్నించియుండలేదు॥ అని నిష్కర్షించితిమి.

చ॥ అమలవివేక! మీరలొక యష్టవధానముగాఁగ నెంతురో
తమకు మవమ్మునన్ శతవధానముఁ జూడఁగ వేడ్కగల్గునో
వినుతభయాంక్షరమ్ముగ నవీనవిధానము చిత్తగింతురో
నిముసములో నొనర్చెదము నేనిదిగోరితినంచుఁ జెప్పఁడీ.

సీ॥ *ఒకమాఱు విని కళానికరంబు లెల్ల నే
రిచి ప్రౌఢయావరరుచియొకండు
†తురకమావంతు పోటరుల కయ్యపుబాస
బోధచేసిన జగన్నాథుఁ డొకఁడు
‡నరసభూపాలీయ నామకాలంకృతి
గ్రంథసంధుఁడు మూర్తికవియొకండు
§చుళుకిత షట్ఛాస్త్ర జలధియా నెలకూచి
బాలసరస్వతీ ప్రాజ్ఞుఁడొకఁడు

గీ॥ తగినవట్టున కేక సంధాగ్రహత్వ
బిరుదపరికరులైరి యాపరమగురుల
యేకసంధాగ్రహత్వ మింతింతయొక్క
వానినాలుక శారదవరలవలయు.

సీ॥ ఎవని నాలుక శారదేందు బింబస్ఫుర
ద్భాసురాంబరకు హల్లీసకంబు
ఎవని నెమ్మొగము బంహిష్ఠామర జ్యేష్ఠ
చతురవాణికి మహా చత్వరంబు
ఎవని సత్కృతి కళానివహాపర్యంకికా
భ్యర్ణస్థితకు నవ్యపర్ణశాల
ఎవని యభ్యూహ యుత్కృష్టశబ్దాహ్వయ
దీపదీపితకు ఘంటాపథంబు

ఇందు రెండవపాదమునందుఁ జెప్పఁబడిన శతావధానము చెటియొకపాదము

---

*కథాసరిత్-లంబ 1చూ2-3. †రసగంగా--టీక, చూ. ‡సీ॥ఏకసంథోచిత శ్లోక భాషాకృత్యచతుర--నరస॥ §వాడుక.

గీ॥ ఎవఁడు పూర్వజనుస్సత్ర సవననిర్వి
శేషసంతర్పితాశేష శిష్యలోక
గీర్వ్యథావత్త్వతామల కీర్తిసితప
తాకుఁడవ్వాఁడయేకసంధాగ్రహుండు.

ఉ॥ కావున నెంతవారికిని గష్టమటంచును నొక్కి చెప్పశం
కావసరంబు లేద, యిటులద్భుతులెందఱో లేకపోవుటే
యీవిధిచాలఁగష్టమనియెంచఁగనిశ్చయసాక్ష్యమాఁద్రిలో
కీవిజయైకతానులకె కేవలసాధ్యము దీనినమ్ముఁడీ.

గీ॥ ఉక్తనియమప్రకార సంయుక్తముగను
దగఁగ నత్యద్భుత శతావధానసరణి
నెవఁడు నిర్వహణము సేయ నెచ్చుగాఁడె
యేకసంధాగ్రహత్వంపుఁ బోకడలకు.

చెప్పనవధానమని తెలియనగు. మూఁడవపాదమునందుఁ జేర్కొనఁబడిన వినుతభయంకరముగు నవీనవిధాన మత్యద్భుతశతావధానమే. కాని శతవిధానమెంతమాత్రమును గాదు. మీరు ముందొకచో నీపద్యమునకుఁ జేతగాని యర్థము చెప్పుకొని శతవిధానమునకన్వయించి "ఇవి వీరు మొట్టమొదట శ్రీవారియొద్దఁ జేసిన ప్రతిజ్ఞలుగదా? అంతకుమున్న చేసి చూచుకొనకుండ నెట్లు ప్రతిజ్ఞసేయుదురు? ఇంట గెల్చికదా రచ్చను గెల్చుట? రాజానురంజనము పూర్వమా? విధానరచన పూర్వమా? " అని శంకించి మీ వెఱ్ఱియంతయు బైటఁబెట్టుకొంటిరి సుఁడీ!

చ॥ * * * * మీసభాస్థలముఁ జేరి వధానము నాచరింపఁగాఁ
గుతుకము గల్గియుండె సమకూరుపుమయ్యది చూడఁ జాల న
ద్భుతమెటులన్నఁ బృచ్ఛకుఁడు దోఁచినవర్ణనఁ గోరుచుండ నా
చితిగల సత్కవుల్వినుతిసేయఁగ సోయగమైనపద్యముల్
శతమొకగంటలో సలుపఁజాలుదు * * * * * *

ఇదియు నత్యద్భుత శతావధానమును దెలుపునదియే. ఇట్లే రాజానురంజనము మా మొదటి యవధానములగుఱించి పెక్కువిషయములఁ దెలుపుచున్నది. గద్యరూప

ఉ॥ ధారణతప్పకుండఁ గవితల్లజులందఱు సూచుచుండ మీ
గోరినపద్దెముల్ గొనియెకోవిదులందనియించుచోఁ గడుం
గోరికెలుల్లసిల్లఁ బలుకుంజవరాలి వరాలురాలు బం
గారురువారపుందళుకు గద్దియఁబట్టము మీకుఁగట్టమే.

ఉ॥ నూటిని జెప్పి ధారణననూదితముందగఁ జేయఁబోవఁ బో
రోటు! పృథక్కృతిన్నములు రొక్కొకపద్దెమునొప్పఁజెప్పఁగొం
బాట యి దొక్కఁ గొప్ప యలవాటుపడంగడఁగన్ గడింది స
య్యాటగ "మూలనున్న ముసలమ్మయుఁ" జేయు విగేయపద్ధతిన్

శా॥ ఆచార్యుండన లేదటంచుఁ బదివేలందింపఁగా నేల? నే
నాచక్కందగ దెల్పుదున్ మొదట సాహస్రప్రతుల్ మాత్రమే
మూచూపంగత మేమి?యీయదొకతప్పంగాదొయత్యద్భుత
ప్రాచుర్యార్థ శతావధానములు పొల్వంబోలవే, లక్షలేన్.

సీ॥ కడుమెచ్చియును గుణగ్రహణ పారీణులా
తురత సీబిరుదంబు తొడిగిరంట

మగు పీఠికయు నాయవధాన తంత్రమును గొంతసంగ్రహముగా బోధించుచున్నది. కాని యొక్కయద్భుత శతావధానమునే సంబంధించి యుండలేదు. మఱియు నది రాజానురంజనమును గుఱించియు ముచ్చటించియున్నది. విచారింపుఁడు కావుననే మొట్టమొదట నవధానచరిత్రమును దెలుపు గద్యరూపమగు పీఠికయుఁ బిదప నవధాన లక్షణము మున్నగు వివిధవిషయములను దెలుపు రాజానురంజనమును గూర్పఁబడినవి.

ముఖపత్రము దళసరిగా లేదనియుఁ గాగితములు పలుచగా నున్నవనియు శంకింపనందులకు మీకుఁబదివేలు. ఆహా! ఎంతచక్కని శంకచేసితిరి! హా! హా! హా! ఎంత మంచిశంక!! హా! హా! హా! హ! ఎంతదొడ్డ శంక!!!

"చరికొండ ధర్మకవి నాఁటినుండిలేని యీయత్యద్భుత బిరుదము, వీరియవధానమున కెందుకురావలెనో?" యని మీరు విచారించిన నేమిలాభము? గుణగ్రహణ పారీణులచేనొసఁగఁబడిన యీబిరుదమునకు విచారమేల? అల్పజ్ఞులు, ననూయాగ్రస్తులు, న

అల్పజ్ఞులును నసూయాగ్రస్తులంబోలెఁ
బండితులను మెచ్చకుండ్రెయంట
చరికొండ ధర్మనసత్కవీశాదులా
వారల నట్లుంపవలయునంట
కవులమంచను నహంకారులు తిర్పతి,
వేంకటేశ్వరులు పిర్వేఁకుదురఁట
గీ॥ గుణవిదుల్ బిరుదులు తొడుగుదురుగాక
పండితులె మెచ్చెదరుగాక దండికవుల
టుండ నెవ్వారుచేయలేరొటుమీరు
పోలఁజేతురు కాఁబోలుఁ బోలుఁబోలు॥

ఉ॥ మీరలుచేయలేరనిన "మేమెయటంచును విఱ్ఱవీఁగు న
వ్వారలె చేయఁజాలరలవారలు తిర్పతివేంకటేశులం"
చారయఁజెప్పియెవ్వరినొ యాఱడివెట్టుట లచ్చనంబొకో
ధారుణిఁ "దేరగుఱ్ఱమును దంగెడుబర్రె"యనంగ నిట్టిదే॥

హంకారావిష్టులు విచారింతురని సరసులు పండితుల మెచ్చకుందురా? ధర్మనాదులన ట్లుంపుఁడు! ప్రస్తుతము మేమే కవులమని విఱ్ఱవీఁగు తిరుపతి వేంకటకవులెన్నఁడైన నిట్టియవధానమును జేయఁగలిగిరా? గోరంతలు కొండలుచేసి యిరువదిమందికి, ముప్పదిమందికిఁ జెప్పినవన్నియు శతావధానములేయని పేరుపెట్టి యాగుట్టు బయటఁబడకుండ శతావధానసారమను నొక గ్రంథమునుబన్ని యందొక్కొక్క యవధానమునకుఁ బదియో యిరువదియో (అందుఁ గొన్ని యింటియొద్దఁ జెప్పుకొనినవే) పద్యములుమాత్రము వ్రాసి మేమానాఁడాసభలో నావిధముగఁ జేసిన శతావధానములోనివని తప్పవ్రాసి లోకులఁగనుబ్రామినయవధానములకంటె సర్వవిధముల నీయవధాన మత్యద్భుతముగ నుండకపోలేదు. కావున నీయత్యద్భుతబిరుదమట్టికైతవావధానములకుఁ జెల్లదు గాని నిరాఘాటముగ రాజసభలోఁ బలువురుపండితుల సమక్షమునఁ బృచ్ఛకులు సభ్యులనను మోదించునట్లు నాలుగుగంటలలో నొనరించిన యీసంపూర్ణావధానమున కది తగియే యున్నది.

చ॥ గురువులు కారయెదురని గొణ్గఁగనేల? కవీశ్వరుల్ ధురం
ధరులును బొల్వఁగా నవవిధానము మీరలె చేసి నెగ్గుచోఁ
దిరుపతి వేంకటేశ్వర సుధీమణులే తమశిష్యకోటిలోఁ
బరగుదురింత నిక్కమని పండితులెంతురుగాక యింతటన్.

శా॥ ఈడంబోవక వెంట వెంటఁబడి యేదేనొక్కఁడేమాటమా
టాడంబోవ, విమర్శనాలుపది వ్రాయంబోలు మీబోంట్లకీ
జాడల్ లెక్కయెదూడ లెక్కడఁటయాశ్చర్యంబు నిండారఁగొం
డాడంగాఁదగు గ్రంథరాజమది మీటాత్రాలకుంజంకునే?

క॥ ఆనందమనుట యిది ప్రా
సానకుఁబడు పాట్లు నాఁగ సత్యము జెప్పన్
మానియు మీరొన్డువున వి
జ్ఞానపుఁ దాత్పర్యదండకంబగు నొక్కో॥

అమాయికలోకమా! శతావధానసారములోనివన్నియుఁ దిరుపతి వేంకటేశ్వరులచేఁ దుదముట్టింపఁబడిన సంపూర్ణావధానములే యనియు నందుదహరింపఁబడిన పద్యములాయవధానముల సారమనియుఁ దలంపకుము! అందందు వారుచేసిన యష్టావధానప్రాయములగు కొన్ని యవధానములకు శతావధానప్రతిష్ఠ నిలుపుటకై యీగ్రంథము పాటుపడుచున్నదన్ని తెలిసికొనుము!! విస్తరమాగ్రంథవిమర్శమున వ్రాయఁబడుచున్నది.

ఆచార్యా!

శా. సందర్భమునుజూచి చెప్పెద మెడన్ శార్దూలవృత్తంబుమా
కందైనందగియున్నచో నపుడు మత్తేభంబు నిర్మింతుమా
నందంబందినఁ జంపకోత్పలములన్ సంధింతుమీప్రయాక్రియన్
గందంబొక్కెడఁ గీతమొక్కెడను వక్కాణింతు మిచ్ఛాగతిన్

పైసందర్భపద్యము మీకసందర్భముగాఁ గనుపట్టుట వింతకాదు. "ఆనందంబందినఁ జంపకోత్పలములన్ సంధింతుమనుట కర్థమేమో? ఇది సంధించుటవలెనే కనుపట్టుచున్నది" అనువ్రాఁతయే మీతెలివి తేటలను వెల్లడిసేయుచున్నది. అట్టిస్థితిలోనున్న వాక్కిది యొక్కటియేకాదు! ప్రపంచమంతయు నసందర్భముగనే యుండును. స్వల్పకా

ఉ॥ ప్రాసను నన్వితార్థకపుఁ బట్టును వేయుటయందొకంటవా
క్ఛాసనుఁడైన నన్నయయఖండ మహాకవి "తద్ద"నాఁగ వి
న్యాసముచేసెనంచు నొక నానుడి లోకమునందు విందుమ
భ్యాసితగాథకాళికడఁ బద్దెము నల్లఁగఁబోన మాటలా?

ఉ॥ తిక్కనయజ్వయాదికవి తీర్థులుసైతము ప్రాసవేయుచోఁ
గక్కుఱితొక్కఁజోటఁబడు కష్టమెఱుంగమె చెప్పరాదుగా
కక్కవికోటినుంజికిలి యందపు బంగరుజాళువామలా
మక్కవితాలతాంగికిసి నంతటఁబూయుటఁ గానరాదుగా.

లములో నెఱవేర్పఁబడు నీయవధానమునందుఁ బృచ్ఛకులు విషమవృత్తములచేఁ గాలక్షయము సేయనుంకింపక సంతుష్టిగలవారయియున్నచోఁ జంపకోత్పలములఁ జెప్పెదమని దానియభిప్రాయము. దీనికై యానందమందినప్పుడు చంపకోత్పలములను జెప్పవలయుననియు విచారమందినపుడు వేఱువృత్తములను జెప్పవలయుననియు నేలతుణ్ణాఁడును వ్రాసియుండనక్కఱలేదు. ఈప్రపంగమొకపద్యరాజ్యమును జ్ఞప్తికిఁదెచ్చుచున్నది.

శా. ప్రత్యక్షంబుగనుండి యెల్లప్రజలన్ బాలించుమన్నృపు సం
రక్షింపంగొనియాడినాఁగమిఁక స్వర్గస్థాత్రియై కంటిచే
వీక్షింపంబడరానిదై.........

చాలు! చాలు! కడుపునిండినది. ఇఁక నుదాహరింపనక్కఱలేదు. ప్రథమకబళమున మక్షికాపాతమును బునరుక్తిద్వయమునా? యనుట కిది వేఱొకపాదద్వయముచేఁ బ్రచ్ఛాదితమైనది. ఎవరితప్పు వారుదిద్దుకొనుట యొకతప్పిదముగాదుగదా? అదియునుంగాక "మ. యతియో ప్రాసయొ తప్పఁజేరికిని రాదా?" అను పాణిగృహీతోక్తి యిందులకేకదా యవతరించినది! బహుగ్రంథములఁగూర్చునపు డెందేని పొరపాటురావచ్చునుగాని పదిపద్యములువ్రాయుచు నందులో మొదటిపద్యములో మొదటిపాదములోఁ బ్రాసమును మఱచు నందమతులుండరందురా? పోనిండు దానికేమి? ఈసవరణను వినుఁడు.

శా॥ (ర)క్షింపంగొనియాడి (నాము)కద సామ్రాజ్యంబుగైకొంచుఁ బ్ర
త్యక్షంబై మము నేలు(నాడి)పుడు దివ్యాకారయై (కంటిచే)
వీక్షింపంబడరానిదై...............

క॥ మీాపద్దెములోదోసము
చూపిన నెవ్వారితప్పొ చూపించినచో
మీాపద్దెములో దోసము
పాపుకొనఁగ బీజముగునె? పాండితియచ్చురా!

క॥ ఎవరియోయొక కబ్బపుమును
మొదలఁగ రేఫాంకురంబు మూాచూపంగా
డదనియెయుండెఁ జదువకుఁడు
ముదముగఁ బిడుగునకు బియ్యమున కేనొకటే.

గీ॥ అగ్ని బీజంబు రేఫతానయిన నేమి?
యిట్టి దోషశతంబు లెన్నేనియున్న
రక్షసేయుమటంచుఁ బ్రార్థనము సేయ
నెన్నిదోసమ్ములున్నను నెగిరిపోవె?

ఈపద్యము వ్రాసిన మహాకవి యెతఁడోయని యాలోచించుచున్నట్లున్నారు. ఈయని పోలవరము సంస్థానపండితుండు దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రి శతావధానిగారు. పేరుతోఁ గలిపివ్రాయకున్నచో శతావధానిబిరుదము పెట్టుకొన్న దగునేమోయని యట్లువ్రాసినారను. వేఱొకలాగునఁ దలంపకుఁడు. ఇప్పుడో? మొలచినయట్లున్నది. పరియాచకమునకేమిగాని యీపద్యము వెనుకటిదానికన్నను దుస్థితిలోనున్నది. ప్రాసము పోయినను బునరుక్తియున్నను గొంతవఱకాపద్యమే బాగుగనున్నది. ఏమందురా? ఇది యగ్నిబీజముగు రేఫాంకురముతోఁ బ్రారంభింపఁబడినది. ఇట్టివెఱ్ఱి మీాకునుగలదా? యనినచో మేమట్టిపట్టుదలకలవారముకాము గాని; వారే తాదృశనియమసముద్రములోఁ దేలుచు మునుఁగుచున్నట్లు వ్రాసికొందురుగాన నిది యెన్నిసారమని చెప్పెదము. బాణుఁడు రేఫాంకురము మొదటఁ బ్రయోగించి చెడినాఁడని చెప్పుదురు. విస్తరమ ప్పుకవీయాదు తెలింగింపఁగలవు. మఱియు నిందు నాలుగుతప్పులు చూపట్టుచున్నవి. అందులో నొకటి వ్యర్థమనుదోషము. ఇట్టితప్పులతడకను బ్రకటించినందులకుఁ గొంకి యేకాఁబోలు విశేషజ్ఞుఁడనిపించుకొనుచున్న వేంకటశాస్త్రిగారీపద్యమును దాసిరాజు కృష్ణాపత్రికలోఁ దక్కినపద్యములనుమాత్రము ప్రకటించియున్నారు. ఇంతకుఁ జెప్పవ

సీ॥ *"వామనుండనియె ద్విత్వవిశిష్టజాతిప్ర
యికముగాఁ గ స్తనాదులకునటంచు"
నెమకి "ప్రాయోగ్రహణముచేత రక్షిత
మనుట యుక్తముగాద"టంచుఁ బలుకు
టాశ్చరమాసూత్రమం దుదాహరణంబు
పోల్చినన్నిట్లు వాపోవఁబోరు
"ప్రాయేణ"యనియెడు పదముంచుటకును "స్త్రీ
ణాంచక్షు"వనుచు యోజించిచూపె
గీ॥ దీనిగనినంత మీమాటదిద్దలెస్స
పదియుఁ బద్యంబులనువ్రాసి భ్రమతపడుట
కాద, యిదియొక సూత్ర మర్యాదయింద్రుఁ
జెపుటచూడంగ నాయంతసిగ్గుపడుదు.

లసినయంశ మేమన నిందు "కంటిచే వీక్షింపంబడరానిదై" యనుదాని కేమైననర్థము గలదా? ఒకరుమాత్రము కంటికో వీక్షింపక తుంటితో వీక్షింతురా? అని శంకింపవచ్చునా? "స్తనాదీనాం ప్రాయేణద్విత్వవిశిష్టాజాతిః" అని వామనుఁడు చెప్పచుండఁగా నీయేకవచన మెట్లుసమర్థింపఁబడునో? ప్రాయోగ్రహణముచే రక్షితమనుట యుక్తముగాదు. దీనికి జ్యేష్ఠభ్రాత బందరుశతావధానములో నొకయొకపద్యముగలదు.

చ॥ సరసుల్ కాంతలగుబ్బ చం(టిగవ)తో సాటిం గుబాలింప) న
బ్బురపుం బచ్చనినిమ్మపండు చెల్లఁగుణ మో దానుసంధాయియై

ఇందుఁ గుబ్బచంటికవతో నొకనిమ్మపండుపమింపఁబడినది. వేలువేలుగ నన్వయింతురుకాఁబోలు! అతివృష్టియో యనావృష్టియో యేలచేయవలయును? గ్రామ్యకవులుసైత మట్లుచెప్పినవారుకారు.

క॥ "ఇంతలు బదరీఫలములు। ఇంతలుమారేడుపండు, లీడునుజోడా
బంతులు, తామరమొగ్గలు। దంతికుంభములఁబోలు తరుణీకుచముల్"॥

---

*"స్తనాదీనాం ప్రాయేణద్విత్వావిష్టాజాతిః"--ప్రాయేణకిమ్--"స్త్రీణాంచక్షుః"
కావ్యాలంకార సూత్రాణి.

మ॥ పదిపద్యంబులువ్రాయుచో మొదటిదౌపద్యంబునందందుమ
మ్మొదలౌ పాదములోనఁ బ్రాసమటుపుంబొందంగమందాత్ములుం
డుదురాయంచవహేలచేసితిరి విద్వారంబుసూత్రంబులో
నెదురై కన్పడుఁగంటకెద్ది తమకిత్రింకింకెనే జంకునన్.
శా॥ ఈరీతిందలపోయఁగూడదు కళాహిందోళనాందోళితుల్
మీరల్ భాష్యవిదుల్ కనంబడనిహ్మాలీలల్ వెలింబెట్టు వా
గ్ధీరుల్ పండితులిట్టియాతమకు నేకీభూతయోగంబు నిం
డారంగన్గొనుమాత్ర కాలమదిలేదా స్థానికుల్ కావుటన్.
మ॥ పయికిం గన్పడుదానికిన్మదముగూర్పన్ లేక ప్రచ్ఛాదితం
బయియున్నట్టియుఁజేలికెత్తికనియందానందముంగొంతఁబొం
దియు నామాత్రనదృష్టతీరకసమర్థింపన్ బసల్లేక వ
న్నెయు వాసింగనువారికెందెవరొకో నేర్పంగలర్కీతులన్.
గీ॥ కన్నదోయికి మఱియును జన్నగవకు
నొక్కయుపమాన వస్తువునుంచి సాటి
చెప్పి నుతిఁగన్న యట్టి ప్రాచీనకవుల
వినుతమైన ప్రయోగముల్ వేనవేలు.
ఉ॥ దంపుడుపాటపాడెదరు తప్పక యెప్పుడునంతనూ గుబా
ళింపననంగ నిందులవలేశము దోషములేదు మ్రుగ్గులో

సరసులగు కవులుగాని యట్లుపోల్పలేరఁట! వారు తిరుపతివేంకటేశ్వరులేకాఁ బోలు! హా! హా! హా! ఎంతసగసులు! హా! హా! హా! హా! ఏమిసరసతిరుపతివేంకటేశకవులు!

మఱియు నిందు "చంటిగవ" యనుచో గకారాదేశ మజ్ఞానమూలకము. చనుంగవలో గకారముండఁగా నిందేల్లయుండరాదని వ్రాసినట్లున్నారు. 2 "గుబాళించు" ప్రకృతార్థమురాక చెడినది. మఱియొకలాగున నన్వయించినచోఁ బ్రక్రమభంగమగును.

దింపఁగ నీయదర్థమని తేల్పక పోవుట పాడిగాదు "ఘో
షింపుట" దీనికర్థమని సిద్ధములౌ కుశికంబు చూడుఁడీ!

ఉ॥ డంబము గొట్టవచ్చును హడావిడి చేయనువచ్చుఁగాని పిం
కంబును నిల్పుకోఁగఁగడుఁ గష్టము ధారణతోడ నిర్విశే
షంబుగ నిర్వహించు సరసంబయి యొప్పు శతావధాన కా
ర్యంబది యేడ! హస్తిమశకాంతర భేదము కాదె యెన్నఁగన్.

గీ॥ భాష్యవేత్తలు మీరలు పలుకుపలుకు
లకును నర్థము తెలియఁగలమె నిజముగ
నిప్పుడొప్పరికించుట యొంచ వెనుక
యూహయయ్యది యేకదేశ్యుక్తియేమొ.

ఉ॥ గొప్పఁగ రాజసత్తములు కోరినపద్యము లక్రమంబుచుం
దప్పక చెప్పువారలటు "ధారణమాటయటుండనిచ్చి యం"
చిప్పగిదిన్ లిఖింపఁగను నేల? పరస్పర భేదవాక్యముల్
తొప్పలు దోరలెక్కువలు తొంబది తొమ్మిది కుప్ప తెప్పలున్.

కం॥ మూలస్థానేశ్వరశతి
మూలస్థానేశ్వరమసి మూలుగనేలా!

అవధానమైనపుడు పద్యములన్నియుఁ జదువక శ్రీవారుకోరినవిమాత్రమే చదువుటెటువంటిది. అని యింకొకచోట్నదంటు శంకయాచార్యులవారికిఁ దోఁచినది. ఈయవధానము నాలుగుగంటలలోఁ జేసినదిగాని నాలుగు మూఁడురోజులు గుంటురు వ్వులు వేసి వల్లించియుఁ గడకు బవ్వాలోనడుగు వేయుఁచుండువారి యవధానములవంటిది గాదని మాయాచార్యు లూహించుకొందురుగాక! ధారణమాట యటుండనిచ్చి యింత స్వల్పకాలములోఁ దిరుపతి వెంకటకవులు నూఱుపద్యములనైనను జెప్పినట్లు కనుపట్టదు. మూలస్థానేశ్వరశతకము మూలస్థానేశ్వరశతకమే. అట్టియెడ మేము నాలుగుగంటలలో నవధానమును ముగించి శ్రీవారుగోరినపద్యములనైనఁ జదివితిమి చాలదా? మేము చెటి యొకపాదమును జెప్పుమఁ బదిగంటలలో నొనర్చిన పటియొక సంపూర్ణావధాన మీగ్రంథమాలయందే ప్రకటింపఁబడియున్నది. దానినిగూడఁ జూచి మీ వెఱ్ఱినడంచుకొనుఁడు

చాలుంజాలును బాండితి
నాలుగుగంటలకుఁ జేసినారఁట భళిరా!

చ॥ కనమతిశక్తిమైని బదిగంటలకాలములోన మేము ని
ర్వారమును నిర్వహించితిమిపో! యని వ్రాసితీరట్లుచేయుటె
సరియగుచో మఱొక్కపరిసల్పుఁడి యచ్చటికాగితంబులన్
బొరిఁబొరి నింటికింగొనుచుఁ బోవక వర్ణనచేయుకెంతయున్.

ఉ॥ మా కెటనుండియొకడునమానుషరీతినిగమ్మయొందుటాఁ
బ్రాకటరీతివచ్చెనని వ్రాసితిరందును బూతులెన్ని వే
లోకను బట్టఁజేసితిరలో! పెఱవారల నెత్తిఁబెట్టనే
లా! కరమూనితొమ్మిదవయత్నముయొకరుపీరుపెట్టరే.

రాజకార్యధూర్వహులును, ప్రకృతిసుకుమారుఁడగు నృపశిఖామణియుఁ దిలకించుటకయి స్వల్పకాలములో నవధానముఁజేయుతలంపుతో "సీసము మొదలగు పెద్దపద్యములనుగోరి కాలక్షేపముసేయవలద" ని పృచ్ఛకులతోఁ జెప్పుటదక్కఁ దక్కినవిషయములయందు వారివారియిష్టము ననుసరించియే నుడివితిమి. కావునే "పృచ్ఛకులు గోరినరీతి" నని వ్రాసియున్నారము.

కవిరాజవిరాజితము తోవకము మున్నగునవి యిందుఁ గొన్నివృత్తములే కలవనియుఁ దక్కినవి సామాన్యపద్యములనియు మీయాక్షేపము.

సామాన్యపద్యములనఁగానేమి? శార్దూలము, మత్తేభము, ఉత్పలమాల, చంపకమాల మున్నగునవి వృత్తములుగావా? తఱచుగాఁ గవులు వాడినంతమాత్ర వానికి వృత్తత్వహానిలేదు. అవి కందగీతములవలె జాత్యుపజాతులలోఁ జేరినవిగావు. వానిని గూడ లెక్కించుకొని చూచికొనుఁడు. అట్లుగానిచోఁ దిరుపతివేంకటకవులు దీర్ఘావకాశముఁగైకొని యొనరించిన యవధానాభాసములకుసైత మీయాయి తగులకమానదు. వారి బందరుశతావధానమును గుఱించిన యీ లేఖార్థమును జదివిచూడుఁడు.

"అవధానకాలమందు అడిగినవిషయమునకుఁ గొంచెముఇంచుమించుగాఁ దోఁచినవిషయముమాత్రమే చెప్పిరి. చెప్పినవిషయములకుఁ దగిన హెడ్డింగులు పెట్టి యచ్చువేసినారు. యథార్థముగా నవియన్నియు నేవియో చెప్పుటకుఁ గాలయాపనను బట్టి మఱి

సీ॥ పదిమందిపెద్దలు పదఁపడియందఱే
కగ్రీవముగ బల్కఁగలిగి రేని
అలజడిచచ్చిచేయంగల విన్నప
ములుగాఁగ నవధానముల రేనేని
తిరుపతి వేంకటేశ్వరుల గెల్చెదమని
దండిగా బైసిమీకుండెనేని
ఏయభిజ్ఞుఁడో మీకుసిరీతిగాఁ గమ్మ
వాస్తవమ్ముగఁ దానవ్రాసెనేని

గీ॥ అట్టిమేధావి పేరు పైఁబెట్టరాదె
గెల్చెదమఁటనియహముస్న గెల్వరాదె
అందఱకుఁ దెలిసిన రహస్యంబిదికద
కార్యశూరులుకారాదె కాఱులేల!

పుడగిలినది...మీ పేరెత్తిన నాయనబట్టియూహించినట్లు గంతులువైచుచు 9 అష్టమయా కరువు పెట్టును...ఈశతావధానము 9 దినముల దీర్ఘావకాశముఁ జైకొనిచేసినదైనను గంటలలెక్కను మీరుచేయునట్టి యవధానమందు శతాంశమంతయైనను రసవంతముగా నుండి శతగుణితముగా దోషయుక్తమయినదని పెద్దమనుష్యులందఱును ఏకగ్రీవముగా ననుచున్నారు

„ మొదటి 50 చరణములును రెండవ 50 లోని రెండవచరణములలోఁ గొన్నియును మాత్రము వెం. శా. గారు చెప్పిరి. తక్కినవన్నియు తి- శా- గారివే వెం-శా- గారు పూర్వపు నానారాజసందర్శనపద్యములఁ జదువుచుఁ గాలక్షేపముచేసిరి ” --

వీరియవధానప్రక్రియ దెలిసినదా? మాకిరువురకు భేదములేదని తి. శా. గారిని ముందునకుఁద్రోసి వెం. శా. గారు వెనుకటిపద్యములఁజదివి యంగఁజేయుచు నెటో „ చేయంగలవిన్నపములుగా ” నవధానమునీడ్చి మఱికొన్ని నాళ్ళకుఁ గొన్నిపద్యములు చేర్చియు మఱికొన్ని మార్చియు నొక యపూర్వగ్రంథమును బ్రకటింతురు. „ తెల్లనివన్నియుఁ బాలు నల్లనివన్నియు నీళ్ళు ” నని తలంచునూఁలుపిల్లలు కొందఱును, బహ

ఉ॥ ఊఱకుమమ్మ! యింతమున యోగ్యులు తిర్పతివేంకటేశ్వరుల్
కాఱియఁ బెట్టినారు కసుగందులు నైనను రామకృష్ణులే
వీఱికులై కవీశ్వరుల వెట్టికిఁ గొట్టి ముదంబు నీకుఁ జే
కూఱఁగఁ జేయువారలదిగోఁ గనుగొమ్మ శతావధానమా!

శా॥ క్రోఁతిం ద్రిప్పినయట్లు త్రిప్పిరి నినుం గుక్షింభరిత్వంబునన్
లాఁతుల్ కొందఱు వారి నాటలిఁక నేలా! రామకృష్ణాహ్వయుల్
బ్రాఁతిం బంజరమందుఁ జల్కగతి మర్యాదం గమంగూర్తురీ
చేఁతల్ లేహ్యర కాయకోఁతలని సంశీతింబడం బోకుమీ!

శా॥ ఉండంబోరు కవిప్రకాండులెవరే యోజింపనీ మాత్రపుం
గండల్ సత్కవితాభిరాములు కళాకప్రాకృతుల్ పాండితీ
శౌండుల్ నూతనదివ్యసద్బిరుదభాస్వత్కీర్తు లంచంచునుం
దండూరా తెగఁగొట్టుఁడింక నవధానజ్ఞానవిజ్ఞుల్ బుధుల్.

క్షమునందలి వారును, జంకలు తాటించుకొనుటయే వారికిఁ బరమానందము. వీరిన్ని లావాదేవీలుపడినను యథార్థజ్ఞుల యభిప్రాయ మెట్టున్నదో! శతావధానమా! యూఱడిలుము!—

శా॥ చేతఃప్రీతిఁ బురాతనుల్ కవివరుల్ సృష్టించి పోషింప వి
ఖ్యాతుల్ దేవులపల్లిసోదరులు నిన్నుచ్చస్థానికెక్కింప న
య్యో! తర్వాతను గాకవీశ్వరులు మాయోపాయయు లింటింటికిం
గ్రోఁతిం ద్రిప్పినయట్లు త్రిప్పిరి నినున్ గుక్షింభరిత్వమ్మునన్.

దైవవశమున నాదుర్దినములెల్లఁ గడచనినవి—

శా॥ ప్రీతిన్ దేవులపల్లిసోదరులు సుశ్లోకించు నాస్థాని నే
భాతిన్ నీకు యశఃప్రసూనమిడిరో ప్రాఁద్రోవ నారాయణా
ద్వైతిచ్ఛాత్రులు రామకృష్ణులు మహత్త్వంబిచ్చి నీకెంతయున్
ఖ్యాతింగూర్తురు దిక్కటాహముల నింకం జింతనీకేటికిన్,

మ॥ అదెకాఁబోలును నిన్న నెల్లరకు నూహం జేయలేనంత జో
కదలిర్వంగను బ్రోఁకబ్రోసెనఁ టమాఘంటాపథంబాదుఁదా
మిదమిత్థంబని చెప్పఁగాఁ దెలియలేరెవ్వారలుంగానిబి
ట్టుదయంబెట్టెను "నట్టహాస" మదెదండూ రాయటాం గొప్పగన్.

శా॥ సింగారంబుగ రెండుపద్దెములచేఁ జేతఃప్రియాభ్యాహాస
ర్వాంగీణావయవాభివృత్తి యగు నట్లాత్మస్తుతిం జేసికో
నంగీకారమె కాక యట్లగునురా! యుంచెంచు మన్నాము మేల్
సంగీతాలకుఁ బంతకాయులవి రాబంబోలు నేమెన్నఁగన్.

సీ॥ ఒకశబ్దమునకే ప్రవృత్తి కెలిమిని
యెమ్మెలనుఁ దెట్టుకెంతదప్ప
విమకలిమాపమాఁ ఋనువదింపఁగ లేని
యెఱుకువకవధాన మేడకేడ
మొగమోటమాటలుంచి బూమెలాడుకొనెడి
నింతవారికివిద్దె యేమివరుస
ఎవరైనవార్ప్రపర నెల్ల దూఱెడివారి
కీహితంబగునీతి కేమివావి

ఆ॥ తమవిధంబుఁ దెలిసి తమ్ముఁదెలిసియు
నసమమీఁద నెఱులు కసిమసంగ
డంగుకలువతేని డాకాలఁదన్నంగ
నరయుచున్నవార లక్కటకట!

తోవకవృత్తమునుగూర్చి వీరువ్రాసిన పంక్తులు:—

"తోవకవృత్త మప్పకవీయమున నెచ్చటను లేదు. అందుఁ దామరసవృత్తమను నామాంతరముగల తోదకవృత్త మొకటికలదుగాని యది గతిచే దీనికిసరిపడినను నీగణములుకలదిగాదు కావున నీవృత్తముగూడ నూతనసృష్టియని యూహింపనయ్యెడిని"

గీ॥ భారతమున సుదక్షిణా పరిణయమునఁ
బ్రోదిఁగాఁగూర్చు తోటకదోదకముల
వృత్తములు సత్ప్రయోగంబులిచ్చినార
లున్న దానికి సంతోషమూనవలదె.

ఈభ్రాంతివలన నప్పకవీయము గాని వృత్తము చెప్పఁగూడదనియు నప్పకవి చెప్పిన వృత్తమే పురాతనస్పష్టమనియుఁ దేలుచున్నది. అగుఁగాక! ఇసీ! హీ! ఇట్టిపిచ్చిశంకలకెల్ల మేము సమాధానము చెప్పవలయునా? మీరే మఱియొకసెలకుఁ గన్నులువిప్పుకొని యిట్లు తెలిసికొంటిరి:—

"ఛందోవిషయమునఁ బ్రౌఢగ్రంథ మప్పకవీయముగాని సులక్షణసారముకాదు. లక్షణసారముయొక్క యసారతనుగూర్చి యిటువ్రాయుట యప్రస్తుతము. అందెన్నో తెలివితక్కువలు కలవు. తోవకమును వీరితరలయు నప్పకవిమతమున దోదకయును విచికిలితయు నగుచున్నవి. నామాంతరసద్భావమునకుఁగూడ నతనిసమ్మతిలేదు. ఉన్నవానికిఁ జూపుచునేయున్నాఁడు. ఈవృత్తద్వయమునకు భారతాదిప్రమాణముగూడ వ్యంగ్యము. తోవక మించుకభేదముతో నామసామ్యముగలదియేయైనను వీరితరలకు లక్షణసార మాధారముకావలయునేకాని యప్పకవీయము బొత్తిగా సంబంధింపదు"

అప్పకవి యొకానొకచో లక్షణసారోక్తి నంగీకరింపమిఁ గని "మగఁడుగొట్టిన మధుకరపువాఁడును గొట్టె" ననుసామెతగా మీరుకూడ నందెన్నో తెలివితక్కువలు గలవని యాక్షేపించితిరి. కానిండు. తోవకవృత్తము మొదట నప్పకవీయమునందులేదనుకొని యప్పకవీయమే సర్వప్రమాణమనియు నది యిందులేదనియు నధిక్షేపించితిరి. పిమ్మట నదియే నామాంతరముతోనున్నట్లు గ్రహించి క్రిందఁబడినను మీఁదఁబడినవాఁడనే యని నామాంతరమునకై యిప్పుడు పెనఁగులాడుచుంటిరి. వినుండు.

"ధోధకవృత్త మిదం భభభాగా" అని వృత్తరత్నాకరము. ఇది సర్వసంస్కృతకవిసమ్మతము. దీని నప్పకవి దోదకవృత్తమని వ్రాసినాఁడు. మీరు నట్లేగ్రహించితిరిగదా? లక్షణసారవేత్త తోవకమని చెప్పెను. మఱియొకచోఁ దోటకమనికలదు. వేఱొకఁడు తోదకమనియెను. ఇందఱిలో నప్పకవియే విశిష్టుఁడా? అట్లే తరలయు శ్లాఘ్యమైనది. మీయప్పయు విచికిలితమను మాఱుపేరు నొప్పుకొనియేయున్నాఁడు.

క॥ "కామాంబా"యనుశ్లోకము
నేమముతప్పినదె ద్వంద్వనిష్ఠపదంబుల్
నోము నెయన్వయమింకొక
సామాసికపృథగనర్థ శబ్దములోదే.

శా॥ "ఆద్యన్త్యాటకితో" యన గంబడిభాషాంసహాసూత్రము
దాద్యాహీశ్వరుఁడెట్లు ప్రాసెవలభాష్యంబందుఁదద్భాష్యకృత్
ఖద్యోతోక్తియథావమస్సమితతాత్పర్యంబు దున్విన్నచో
సద్యం బేయిదితప్పటంచెకరి కాశాసింపరేమీరలే.

సీ॥ *అలభాష్యమందు "నజావిఘనా" యను
నివిశేషణ మొక "దేవదత్త
యజ్ఞదత్తౌ" యనునలరు ద్వంద్వమునకుఁ
దాల్చునయెడనజాధనమొవరిదా

ఆప్పకవియెటుంగని నామాంతరములు గలవు. చూ సుకృత్తితిలకము. ఇంక మీరుఁ ప్రయోగము చూపవలసియున్నది.

తోటకవృత్తము. దేవకృతంబులు ధీయుల్కైనన్, భూవరమాన్యంగఁబోలునె యెట్లుం
గావున శోకము గాదు వోఅటుగం, గావలదేమఁటి గౌరవ మొప్పన్.

ఇది యానందముద్రాక్షరశాలా ముద్రిత భారతప్రయోగము. ఆదిప్రయోగముఁ గూడఁ జూపుదమా?

తోదకవృ॥ నాగయు పోటజ నప్రభుఁడోలిన్, నాగమయన్ లల నామణియందున్
రాగముతోఁజేసిన రామనఁగాంచెన్, రాగవతీరతి రాజసమానున్.

సుదక్షిణాపరిణయము.

శ్లో॥ కామాంబా సూరాంబే నారాయణశాస్త్రి రామచంద్రబుధౌ
మాతరపితరౌ తు(ద్విర్వచనార్థకః) యయోస్తౌ, వేంకటరామ రామకృష్ణకవీ.

---

*"సమాసనిర్దేశోఽయంతత్రనజ్ఞాయతే క ఆదిః కోఽన్త ఇతి।తద్యథా। అజావిధనౌ దేవదత్తయజ్ఞదత్తావిత్యుక్తే, తత్రనజ్ఞాయతే, కస్యాజాధనం కస్యావయ ఇతి। యద్యపి

యవిధనమెవరిదో యనివిభాగంబుగాఁ
తెలియఁగాఁబడదంచుఁ గలదమఱియు
నిదిలోకదృష్టాంతమే యనియున్వ్రాసి
ప్రకృతసూత్రమునద్వంద్వమునకన్వ.

ఆ॥ యంబునట్లు చెప్పెవలపెఁ గలోకదృ
ష్టాంతమునకుసూత్రచాలనంబు
తగఁబవర్తకముయథాసంఖ్యసూత్రంబు
కలదుగానయర్థ కలితమంచు.

క॥ *నాగేశభట్టుకూడఁ బ్ర
యోగమిది యసాధువంచుయోజించిమహా
భాగుఁడువ్యాఖ్యానంబున
నీగతియేయనుసరించి యెఱుకడచేసెన్

వేంకటరామకవికిఁ గామాంబానారాయణశాస్త్రులు తల్లిదండ్రులనియు, రామ కృష్ణకవికి సూరాంబా రామచంద్ర బుధులు తల్లిదండ్రులనియుఁ, బ్రథమకక్ష్యంజదువు విద్యార్థులుసైత మీశ్లోకమును సక్రమముగా నర్థముచేసికొనఁగలరు. అప్రస్తుపురాణీ ణమును గిరతప్రయోగములను బట్టి యన్వయము చేసికొనవలసిన దుష్కాల మింకను రాలేదు. లింగ వచనవిభక్తిజ్ఞానము లేక యపార్థములు చెప్పఁజూచువారి కపర్యా దయే గాని శాస్త్రిమర్యాద యక్కఱలేదు. మేము గ్రంథాంతగద్యములందు శాస్త్రి

తావత్ లోకఏవదృష్టాంతః। దృష్టాంతస్యాపి పురుషారంభోనివర్తకోభవతి। అస్తిచే హకశ్చిత్పురుషారంభః। అస్తీత్యాహ। కః। సంఖ్యాతాను దేశోనామ ఇతి" "ఆద్యన్త సూత్రభాష్యే"

* యద్యప్యత్రమిలితస్య నైకత్రాన్వయఇతిద్వంద్వోన ప్రాప్నోతి। తథాపిసమూ హయోరన్వయబోధోత్తరం యథాసంఖ్యమితి సూత్రారంభసామర్థ్యాత్పునః ప్ర త్యేకాన్వయః లోకేత్వేవంరీత్యా ప్రయోగోఽసాధురేవేతిభాష్యేస్పష్టం "శేఖరే"

మ॥ *విషమీాకారుఁడుద్వంద్వగర్భితబహువ్రీహ్యర్థమాద్వంద్వతా
విషయార్థంబునకన్వయింపదని తెల్పెన్ భాష్యసారస్యమీా
విషయంబుండఁగ విశ్వనాథబుధుఁడా ప్పెంద్వంద్వముంద్వంద్వతా
విషయార్థంబున కన్వయించునని స్వప్రీతిన్ విడంబించుచున్

క॥ జాతినివచింతుమంచును
నూతనమగు నొండు స్త్రోవనుంబట్టినచో
బూతగును దెలివుతక్కువ
యే తెలియునుగాన చెప్ప నేలా! వితగన్.

ఆ॥ వీరుసూపినట్టి విషయమేకాదు మీా
రూని చెప్పఁగల ప్రయోగమిదియుఁ
దరలిపోవవలయు ద్వంద్వైకదేశస్థ
పదములకును వేఱుపథముగాఁగ.

బిరుదముల నామముల తుదఁ దగిల్చికొంటి మంటిరి. నిజమే మేము మొన్నటివారము గాన మొన్నటినుండియే పెట్టుకొనినారము. ఇక్ష్వాకులనాఁటి వృద్ధకవులప్పటినుండి యుఁ దగిలించుకొన్నారు. అభిజనమునందుఁ దిరుపతయ్యగారని పిలువంబడు మొదటికవి తిరుపతిశాస్త్రిగారు కాలేదా? వేంకటాచల మనంబడు రెండవకవి వేంకటశాస్త్రిగా ను, వెరసిమైనపుడు వేంకటేశ్వరుఁడు గాను మాఱలేదా? వారివలె శ్రీకింకవీంద్రఘటే త్యాది సర్వాబద్ధబిరుద మేదోయొకటి పెద్దాపురము చేఁద త్రాడంతపొడవుగా మేము ప్రతిగ్రంథమునందున వ్రాసికొనుచుండుట లేదు. పైసంస్కృతశ్లోక మాంధ్రము నదు మ నన్వయింప దనుట యజ్ఞానవిలసితము.

---

*తథాచ, తీర్ణదద్గాధిలంకః॥ ఇతిప్రయోగోఽసాధురితికేచిత్। అన్యేత్వత్రాజా విధనా దేవదత్తయజ్ఞదత్తావిత్యుక్తేర్న జ్ఞాయతే కస్యాజాధనం కస్యావయ ఇతిభాష్య స్వరసాత్। ద్వంద్వగర్భబహువ్రీహ్యర్థస్య సమూహస్య ద్వంద్వార్థసమూహేన, అన్వ యోత్తరం నప్రత్యేకమన్వయః। పరస్యద్వంద్వార్థయోస్తుప్రత్యేకమన్వయో భవత్యేవే త్యాహుః॥ “విషమీా”

క॥ ద్వంద్వసమాససమూహము
ద్వంద్వద్వంద్వైకదేశవాస్త్రవ్యపద
ద్వంద్వపదాన్వయ మెటుల్రెం
దుంద్వాదృశులకె యదియును దోఁపక వలయున్.

ఉ॥ ద్విర్వచనార్థకంబనుచుఁ దెల్లముగాలిఖియించినారలే
గుర్వవరోధమీపలుకు గూర్చెడు నెందును ద్వంద్వమెప్పుడే
నిర్వరఁగూర్చి చెప్పఁగద, యింకొకభావము, యేకశేషగా
నిర్వహణంబుచేయ ధరణింగొని తేవలెఁ గ్రొత్తసూత్రమున్.

ఆ॥ వెట్రిశంక జేసి విసిగింపఁబోము ప్ర
త్యుత్తరంబు చెప్పనోటు! మీజ
వాబుచూడఁ గానవాబుదర్బారుద
ర్బారుకవివరేణ్యు లీరలగుట

అత ఏవో క్తం వికృతివివేకే „ప్రబంధకేవలాద్యస్య ప్రయోగస్తున దోషకృ" దితి

సీ. దంబోళిధరసతీ ♦ తాంబూలపేటీషు
దహనబింబాధరా ♦ స్తనభరేషు

శ్లో. హరయే జితమరుదరయే... దేవాయనమః" ఇద్యాది ప్రయోగాః ప్రబంధేషు బహవః ప్రవర్తంతే. కించ. తత్రైవ « వినానుకరణంకేచిదాద్యశబ్దప్రయుంజతే „

అని «అనుకృతేస్తినాక్యంశు'' అను సూత్రమునకు వ్యాఖ్యానముఁజేయుచు నముఁజేయుచు నహోబలపండితుఁడు చెప్పినాఁడు. దీని పిండితార్థమది—అనుకరణసహితమైనను గాకున్న సమర్థమగు సంస్కృతపద సముదాయ మాంధ్రమునఁ బ్రయోగింప వచ్చును. అనుకరణరహితమగు కేవలపదమును బ్రయోగించునప్పుడు శ్రవ్యతఁ నపేక్షింపవలయును. కావుననే విశాంపతులు మున్నగు తిరుపతివేంకటకవుల ప్రయోగములు మీరు వ్రాసిన «అహంతావ దీసభలో కేనచిత్కారణేన (స్వనూ్కలుపిల్లలుత్వే

క॥ ఇత్యాదులంచు నెటులో
ప్రత్యుత్తరమిచ్చురీతి పరికింపంగా
నత్యుత్తమమగుమార్గము
ప్రత్యక్షప్రమితిచూప రాదొకో యున్నన్.

క॥ ఎంచుచునర్థరి శబ్దరి
యంచుఁ బ్రయోగించినాఁడవగు నేయనయో
జించియుఁ గర్తరి భర్తరి
యంచుఁ బ్రయోగంబు లిచ్చెనంటబలేరే!

న) ఆవంతయు జంకులేక కానిచిత్వద్యాని చెప్పగలను'' అను దానివలెఁ బరిహాసపాత్రములు. ఈప్రసంగమునం దనవసరముగా "ఒక కవి పదునైదవాబ్దంబు, అని ప్రయోగించె. ఆగ్రంథమునకు నద్భుత బిరుదము మాత్రము కలదు" అని యద్భుతోత్తర రామాయణమునందలి "సీ. పదియైదవాబ్దంబు మొదలుగాఁగవినయి" అనుపద్యమును బురస్కరించుకొని నాదెళ్ళ పురుషోత్తమకవిగారి నాక్షేపించితిరి. అది ముద్రాప్రమాదము. శుద్ధపత్రికయందలి "21 వాబ్ద. వబ్ద" అను సవరణను జూడక యాక్షేపించుట శ్రేయస్కరము గాదు. అట్టివి మీకుఁగావలసినచో "వేదసంతలు" మున్నగు తి॥ వే॥ ప్రయోగములులేవా?

"రత్నాకరభామినులకు" అని కోమటి, స్త్రీలను నర్థమునఁ బ్రయోగించియున్నారు. రత్నాకరశబ్దమునకుఁ గోమటులనునర్థ మేశాస్త్రమువలన వచ్చునో?'' ఏశాస్త్రమువలన రాదో?

"వందితబుధజనలోకం" ఇందు "వందిత" యనుచో నేదో వెట్టిత్రోవఁదొక్క నగునుగాని యదియు నిల్వదు''

ఆతప్పేదియో వ్రాయరాదా? నిల్చునో నిల్వదో తెలిసికొనవచ్చును "తనకుఁ దెలియనివన్నియుఁ దప్పులనుచుఁ గుకవిహాస్యంబు గావించు"

విద్యా! వద్యా! అనఁగాఁ బండితులుగలవాఁడా! యనియర్థము.
విద్యావతః యాతి. ఆతో సుపసర్గేకః. కృదంతము తద్ధితాంతగర్భము.
"ప్రజ్ఞాశూరా" యనునది కార్యశూర ఖడ్గశూరాదులవంటిది.

గీ॥ బూతులాడుపదము పొగడుటయందు ని
రూఢమగునుగాక రోచకంబు
దోషఁ జేయుచుండెఁ దోవలరాయనిబూతు
లాడుచుండెననఁగ నన్నలార!

ఇట్టి వెఱ్ఱిశంకలు నేసి విసిగింపక యీశ్లోకముఁ బఠించుకొనుఁడు. పై మీసందేహములు మంచువిడినట్లు విడిపోవును.

శ్లో॥ శక్తిగ్రహం వ్యాకరణోపమాన కోశాప్త వాక్యాద్వ్యవహారతశ్చ
వాక్యస్య శేషాద్వివృతేర్వదంతి సాన్నిధ్యతస్సిద్ధపదస్యవృద్ధాః.

“పూర్ణశశితోడ నెమ్మోము బూతులాడు” ఇట బూతులాడు-అతిశయోక్తులుపలుకును గావుననే వంది “బూతు” అనఁబడుచున్నాఁడు.

భారతమునందు.

ఆ.గీ. బూతువొగడినట్లు పొగడెదపొగడంగ, వలయునేని సుగుణవంతులైనఁ
గర్ణశల్యులాది గాఁగలవీరులఁ, బొగడుచుండరాదె ప్రొద్దుపోవ.
“బూమెలాడు” అనియుం బాఠాంతరము.

ఉ. తొల్లిటి సత్కవీశ్వరులు ద్రొక్కినదారులఁదక్క నూఱుగా
వెళ్లిన నొప్పరీనియమవేదులు వారలదారిఁ జేరఁగా
నెల్లరుఁ “గోడిగ్రుడ్డులకు నీఁకలఁబీఁకెడువారె” నవ్వులోఁ
జెల్ల! యిఁకం బ్రబంధములఁ జేయుట యెట్టులొ చెప్పఁడీ బుధుల్.

ఇందలి సామెత లోకప్రసిద్ధమైనది. “ఈఁక” శబ్దమున కపార్థములేదు. (ఈఁక-పక్షియీఁక) కావున నించుకయు నశ్లీలాపాదకముగాని ఈసామెతతో నేకదేశమును గ్రహించి పలుచోట్ల “నిది యీఁకలఁబీఁకు పాకమా” యని ముదలకించుట యేమిరమణీయము?

ఇట నశ్లీలార్థదాయకములగు దుష్పాకములఁ గొన్నింటి మీకుఁదెలుపుట యప్రస్తుతముగాదు:—

(1) “నిక్కినసాము” పాకము. నా.నా॥ సంద॥ 58 పుట.

ఇది యాత్మవిశేషణమై తప్పక యనౌచిత్యముఁ జేయుచున్నది. అన్యత్రప్రయుక్తమైనచో నీదోషముగలుగదు. “నిక్కిన కాకవుల్ ధరఁబోలరు సత్కవీశ్వరుల”

సీ॥ తొలినుండి తనకువిద్దెలఁ జెప్పు నొజ్జను
బోరిఁబోరి దరిఁజేరిబూతులాడె
ప్రవరాఖ్యుఁడువిశాల వనివరూథినిగోర
మాతాడకయె మేరమీటి ద్రోబ్బె
పోటుబంటయ్యును బాలసుదిండినిగాంచి
యంగవించుచుఁ గాలుపంగలించె
తెలవారుపట్లమొ కృ-లుముగాగుహ్యాప్ర
దేశమ్మునంగడు నాశనొందె
గీ॥ నని ప్రయోగింప నిందుదొష్టమ్ము లేదు
కానివాడుకయందు హాస్యానకమరుఁ
గానయిట్టి ప్రయోగంబులూని చెప్ప
నేలయో బూతులాడుకో నేలయయ్య!

---

(2) ‹‹ ఖాంచోద్ధలంకోర ›› పాకము. 1911 సం॥ డిసెంబరు నెల సరస్వతీ సంచిక.

ఈపదములకర్థ మాబాలగోపాలము నెఱింగినదియే. అనుకరణమందేని ఇట్టి అపభాషితములఁ జేర్పరాదు. లజ్జనువిడిచి త్రిలోకీ విజయము సేయువార లిదిపాటింపకపోవుదురు గాక!

మేమవధానమునఁ గోహినూరువజ్రమును వర్ణించుచుఁ బరిమాణమున దానిని నింబముతో నుపమించితిమి. మీ రానింబశబ్దమునకు వేపకాయ యనునర్థముఁ జేసికొని కోహినూరువజ్రమునకు వెఱ్ఱివేపకాయతో సామ్యమెట్లుకుదురునని యాక్షేపించుటయే గాక ‹‹ నింబమంటే నిమ్మకాయ. ఆవజ్రము కోడిగ్రుడ్డంతయుండునని కొందఱువ్రాసియున్నారు. వీరు దానింబట్టి చెప్పియున్నారు. నింబశబ్దమునుండియే నిమ్మ పుట్టినదని కవులయాశయము. అంబనుండి యమ్మ పుట్టలేదా? ›› అని మాయభిప్రాయమును వర్ణించియు నిదూపకముఖమున ‹‹ నిమ్మయనునది తద్భవము గాదు. దేశ్యము ›› అని నిర్ధారించితిరి. ఆహా! ఏమిపరిజ్ఞానము? ఇటుచూడుఁడు:—‹‹ లకుచో లికుచో నింబో దహూర్జంబీర నామకః। నృర్జంబీశేదంతశఠ జంభజంబీరజంభలాః ›› అభిధానరత్నమాల. 28 పుట. సం

ఉ॥ భావవిరోధమైన పలుపల్కులు "లజ్జనువీఁడియుంద్రిలో
కీవిజయంబు సేయు"నని కేరడమాడ్పుట కెందునిష్కృతుల్
లేవిటులెవ్వఁడేని సవలీలగనొజ్జఁదృణీకరింపఁగ
వ్యావళియెల్లనింతగని యక్కట! యేమనువారలోకదా!

గీ॥ వమ్మునకునర్థమును బాగవ్రాసినార
న్యాయమును నెవ్వరేనియు నరయుకుండె
మీరలిచ్చుప్రయోగమ్ములే రచించె
నఖిలపూజ్యంబు శబ్దరత్నాకరంబు.

గీ॥ ఈప్రయోగాలజేసి మీకేమిఫలము
నాపడుపరిశ్రమమ్మెల్ల నాశమాయె
ననఁగ సాఫల్యమబ్బెనే! యౌర! "పంచ
పాండవులు కోళ్లిసామెత"వలెనెనుండె.

స్కృతము. ‟నింబః" కన్నడము. ‟నింబే" తెలుఁగు. ‟నిమ్మ" అని యుఁదలియను క్రమణిక దేశ్యమనుట ప్రామాదికము.

మాపడినశ్రమంబెల్ల నొక్కపరివమ్మయ్యె—ఇట వమ్మయ్యె- నాశమయ్యెనని యర్థము. ఇది వైకృతవిశేష్యము.

ఉద్యోగపర్వమునందు.

‟సొమ్ము నిష్ప్రయోజనముగ వమ్మసేఁత"

విరాటపర్వమునందు.

‟అకట యూఁబడి వమ్మయిపోయె దుర్జయంబైన బలంబు" విశేషణమైనప్పుడు గాని ‟వ్యర్థమైనది" యను నర్థములేదు. పిడుగునకు బియ్యమునకు నొకటేమంత్రము చదువఁకుఁడు.

ఏనాములో ష్టే మవధానము సేయునపుడు బ్రహ్మశ్రీ చళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి గారు నాఁటిసభ నలంకరించియున్నారు. గురుదేవతాప్రార్థన మొనరించినపిదప మేమా యనపై నొకపద్యము చెప్పినారము. అందలియభిప్రాయము:— ‟పలుచోటుల నవధా

శా॥ *శ్రీనాథాదిమహాకవీశ్వరులు ప్రాచీనార్యవాగ్దేవతా
సూనుల్ మున్ను లిఖింపఁ జేర్వఁడయినా శ్లోకాలు శ్లోకాలవి
జ్ఞానంబొప్పఁగ స్వీయపుస్తకములన్ సంధించియున్నారల
య్యాన్నిర్ణీతిని వీరువోఁగలని వ్రాయం జెల్లునే యేరికిన్.
ఉ॥ వ్రాసినకల్పనంబులకు పల్కినునెత్తినయెత్తుఁగూడ వి
న్యాసము చేయువారలల రారిరి వేనకువేలుసత్కవుల్
దోసమె యద్దిహారికిఁ గుతూహలనూదరముంటఁ జేసి యా
వ్రాసినకల్పనంబులకు పల్కినునెత్తినయెత్తుచేకొనన్
ఉ॥ ఇంతియె కాక యొక్కకవియింతకు మున్ను రచించినట్టి వృ
త్తాంతముకల్పనల్ మఱియునక్కరముల్ సయితమ్ముగాఁగనా
ద్యంతముపూసగ్రుచ్చినటులన్యకవీశుఁ డదృష్టపూర్వత
ద్వాంతుఁడునున్ రచించుననఁ దప్పెగుణాగ్రణిత్వముండినన్.

నిన్నై పరఁగిన వేంకటశాస్త్రిగారియవధానమం దొకసభ్యుఁడు పృచ్ఛకుఁడునై యుండుటంజేసి మాకవిత్వము మఱింత ప్రకాశింపఁగలదు" అని.

ఇట్లు తనసభ్యతను బొగడినందుల కాయన మమ్మభినందించెను గాని యపుడు గురువుగాఁ జెప్పలేదని గ్రుద్దులాడలేదు. ఆపొగడికచే వారికి శిష్యులైనట్లు తేలినదఁట! వహవా! ఈబాదరాయణసంబంధకల్పన మచ్చముగా వేంకటశాస్త్రిగారిదే. ఏమన?

సీ॥ ఏనాతికొకగుబ్బ గానశాస్త్రిమ్మ రెండవగుబ్బ సాహితీడంబరంబు
ఏనాతియిలు సత్కవీశాననంబు రెండవయిల్లు చతురాననానంబు
ఏనాతి ప్రియశిష్యుఁ డానాకసంభవుం డటుమీఁదిశిష్యుండు వ్యాసమౌని
ఏనాతిపుత్రుల య్యేడ్వురుమునులు దేవమనుష్యులెల్లరుఁ బౌత్రభూతులు

---

*ఉద్దామద్యుమణిద్యుతివ్యతికరప్రక్రీడదగ్న్యుపల। జ్వాలాజాలజటాలజాంగలతటీ నిష్కూజికోయష్టయః ... ... మురారిః

శా॥ మాళిం......ప్రాలేయాహిత సంప్రదీప్తకిరణ ప్రక్రీడదగ్న్యుపల। జ్వాలాజాలజటాలజాంగలతటీ వాచాలకోయష్టిమై. ... ... హరవిలాసము

మ॥ *"కవితావేశముచే జనించియు సువిజ్ఞానస్వరూపంబునా
కవి నుంజూపు పరిభ్రమించు నలయాకాశంబుపైనుండియా
భువికిన్ భూమినినుండియున్ దివికి"నాన్ మున్ జెప్పె నాంగ్లేయస
త్కవివాక్యంబులఁజూచుకొండదియె శంకల్ దీర్చి మేల్ కూర్చెదన్

చ॥ "హృదయగతింబు రాతనకవీశ్వరులేఁగని త్రోవలేదఁ"టం
చుదితసరస్వతీపటుదయోదయుఁడూర్జితసత్కవిప్రథా
చ్ఛిదురుఁడు సంకుసాలనరసింహకవీంద్రుఁడు చెప్పఁబోఁడె జో
కదగఁగఁ బ్రౌఢమైన కవికర్ణరసాయనమందుఁ బొందుగన్

శా॥ †కాశీఖండమునంగలట్టియొకచొక్కంబౌసమాసంబువి
జ్ఞేశానుండలకుట్టినామ కవిబంహిష్ఠుండు తంజాపురీ
దేశాధీశుని లక్ష్యపెట్టనిమహాధీరుండతండే రసా
వేశత్వంబునఁగాక చేర్చుకొనునే స్వీయప్రబంధంబునన్

ఇందు సరస్వతికి మొదటిశిష్యుఁడు వాల్మీకియనియు నటుమీఁదిశిష్యుఁడు వ్యాసమౌనియనియు మూఁడవపాదమునఁ జెప్పఁబడియున్నది. సరస్వతియొద్ద వీరిరువురు విద్యాభ్యాసముఁజేసిరని యేమహాకవియుఁ జెప్పియుండలేదు. అచ్చటచ్చటఁ గొందఱుకవులు సరస్వతి మాకుఁదల్లియనియు, మఱికొందఱు ఉపాస్యదైవతమనియు, మఱియుం గొందఱు భార్యయనియుఁ జెప్పుకొనువాడుకగలదు. దానిం జూచి యీగ్రంథకర్త వాల్మీకియు వ్యాసుఁడును సరస్వతికి శిష్యులనికల్పించెను. వీరు శిష్యులుగారు. సరస్వతి నుపాసించువారు. మొదటికవి వాల్మీకియనియు, రెండవకవి వ్యాసుఁడనియు

*The poet's eye in a fine Frenzy rolling.
Doth glance from heaven to earth, from earth
to heaven.
Shakespeare's Midsummer Night's Dream.
Act V. Scene I.

†కృతాన్త మహిషగ్రైవేయ ఘంటారవః   వ్యాసః
కృతాన్త మహిషగ్రైవేయ ఘంటారవః   భట్టిః

గీ॥ *వ్యాసమునియేఁగనట్టి త్రోవలునుగలవె
†మాఘుకవికూర్పకున్నట్టి మాటకలదె
‡కాళిదాసుండునోడువకకలదె యుపమ
కానకవిమాత్రుఁడెల్ల దొంగయౌతలంప.

చ॥ §ఇతరులమాటచెప్పఁగను నేటికిమాటికిసర్వసత్కవి
ప్రతతికినొజ్జయై, పలుకుపల్కునఁ బుల్కునఁజూచుశారదా
సతిగలకాళిదాసుఁడెవిశారదమైన పురాణధోరణుల్
మతియుతులెల్ల మెచ్చఁగను మాటికొనెందనకావ్యపద్ధతిన్

మ॥ ఇటులన్యోన్యసుభావముల్ గలియఁబోకింపారుపాత్రంబులె
ప్పటికేయుండవు చౌర్యమీయదని యెవ్వారేని నేకాలమం
దిటులంబల్కరు పల్కువారలరరే! యేతెంచియున్నారలి
ప్పటికిన్నీరలు, సంతసంబుగలిగెన్ బ్రాజ్ఞత్వముప్పొంగెడిన్.

ఉ॥ నాకుజమాని వ్యాసముని నాయకునింబలుకుంబడంతిక
న్నాకుకొమారులన్న నిదినూనుకొతప్పుబలారెకల్పనం

హృదయముననుండుటచే నీయన సరస్వతికి మొదటిశిష్యుఁడనియుం రెండవశిష్యుఁడని యుఁ బ్రమసి వ్రాసియుండును. ఇట్లువ్రాయుటకు మఱియొకకారణముఁగూడఁ గనుపట్టుచున్నది. ‘‘సంగీతమపిసాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయమ్’’ అను శ్లోకపాదార్థమును దస్కరించి “ఏనాతికొకగుబ్బ గానశాస్త్రంబు రెండవగుబ్బ సాహితీడంబరంబు” అని మొదటిపాదమునువ్రాసి యట్లే రెండవపాదమునుగూడ వ్రాయఁగడంగి యొకయిల్లు సత్కపీశాననమనియు రెండవయిల్లు చతురాననాననమనియుఁ గ్రమభంగముగానుండ నేనుడివెను, కాని చతురాననశబ్దముపై నానశబ్దము వేయుట చింత్యము. ఇంతియకాక బ్రహ్మదేవుని నాల్గుమోములందు సరస్వతి నివసించియున్నదని కవులు ఘోషించుచుండఁగా నాననంబని యేకవచనముఁ బ్రయోగించుట యప్రయుక్తము. జాత్యేకవచనము

---

* వ్యాసోచ్ఛిష్టం జగత్సర్వమ్. †నవసర్గేగతే మాఘేనవశబ్దోనవిద్యతే. ‡ఉపమాకాళిదాసస్య. §అశ్వఘోష బుద్ధచరితము. చూ. అప్పశాస్త్రి విద్యావాజస్పతి మాళవికాగ్నిమిత్రపీఠిక. చూ. అగ్నిపురాణము. శివపురాణము. రామాయణములు. చూ.

చేకనఁబట్టరాదనివహించితిరొక్కొ! ప్రతిజ్ఞ! నేఁటితో
మీకుఋణంబుతీఱెఁగవిమిత్రులు!మాయుఁడుమీవరాంగముల్

శా॥ ఔరా! యెంతటిదుర్వ్వాదములుస్వాహాంభావసంసూచ్యహం
కారంబుల్ కవికోటికిచ్చెదు వషట్కారంబులయ్యారె ధి
క్కారంబుల్ వరవాఙ్మయంబునకున్యక్కారంబులాహా! యలం
కారంబుల్ నయగారముల్ కడుఁ బ్రతీకారంబులుంగారముల్

ఉ॥ చాలవిచారణంబులును జర్చలుశోధనలుంబొనర్చి "ముం
గాల"పదంబుపొంతఁగల "కాఱను" ధాతువుదుష్టమంచు నాఁ
జాలదు, లేదుమీరెటులొసంధిలఁ జేసినసాహచర్యమీ
యేలలఁబాడనేమియగు నేవజనింపదె యావత్రావినర్

ఉ॥ *సీసమునందుఁ బాదములశేషములొక్కవిధానఁజెప్పన
భ్యాసితశిక్షలేదనుట వాదముకోసమునొప్పుకొందమీ
దోసముపూర్వపుంగవుల దోసమువారలకిట్టిదోసముం
దోసముచేసెఁగన్గొనుఁడి తొల్లిటికైసరికబ్బపుంగముల్

నుటయుం బోలదు. బ్రహ్మకు నాల్గుమోములుగలవని యెఱుంగనివారలైన సమన్వయిం చుకొందురనుటకునుజతురాననశబ్దము నాల్గుమోములుగలవాఁడని మేలుకొలుపుచున్నది. ఇట్లు క్రమభంగముగాకుండ వ్రాయుటకే వాల్మీకి మొదటిశిష్యుఁడనియు వ్యాసుఁడు రెండవశిష్యుఁడనియు నుడువుట. తుదకు విసుగుఁజెంది నాల్గవపాదము నెట్లయినఁబూ ర్తిఁజేయుటనెంచి యందుఁ గ్రమభంగమునకొప్పుకొనిరి. ఈరీతి నీగ్రంథమునఁ బలుతా వుల మొదటిపాదముతో సరియైనపాదములు నుడువలేమిఁ గ్రమభంగము చూజట్టుచు న్నది.

సీ॥ ముంగాల సింగారముంగా(ర) మేలుబంగారు రంగారు లంగాధరించి
దబ్బకాయలఁజూచి యబ్బగారనిబిల్చు గబ్బిగుబ్బలఁగంచు కమ్మఁదొడిగి

మూఁడు నాలుగుపాదములు నిట్లేచెడినవి. మఱియు మొదటిపాదమునందు ముంగాల శబ్ద సాహచర్యమునఁ గాఱుధాతువు విపరీతార్థప్రదమై యేవపుట్టించుచున్నది.

*పాండురంగ మాహాత్మ్యము. చూ.

ఉ॥ అంబుజసూతిగేహిని దయంబొరలుంగదనెక్కుచో నయ
త్నంబుగఁగొంత, పైనియతనంబును జేసిన దానితోడ సా
మ్యంబుగనుండఁబోవదని యందఱు సత్కవులొప్పికొంద్రు దై
వంబును మానుషంబు నిటు వాగునుఁ బోల్పవె యింత భేదముల్

చ॥ యతనము లేక యొక్కొకట నగ్గలమై పరువెత్తు ధార, పై
నతుకద యొంత కూర్చినను నట్టిటు మార్చినఁ గాని సుందరా
యితము లుపాటునట్టియల యేటుల వంకలు వానిడొంకల
ద్భుతమగు రీతినందమునఁ బోల్చునె? కృత్రిమపుందరంగిణుల్

చ॥ రసముగఁ జెప్పుచుండు కవిరాజులు శబ్దములందు డంబరం
బెసఁగఁగఁ జేయనీకొనర కృత్రిమమై చను దెంచు శబ్దపుం
బస మొయుటన్ని లంబకును బైని బ్రయత్నము చేయకుంట చేఁ
బొసఁగును గొంద తేవపడఁ బోలఁగఁ బోలును గాక వారికిన్

చ॥ అహమిక జేసి యందఱను హాస్యము చేసెడి యట్టహాసమ
న్వహమును దజ్ఞకోటికిని నక్కట! యేవను జేసెఁ బత్రికా
ప్రహసనమింత కెచ్చుకనఁ బట్టెడు దుస్థితియందుడిందె దుర్
బహుళతరానుభూతి మెయిఁ బట్టని యీసును వెళ్లఁగ్రక్కుచున్

షాటీయు: —

సీ॥ ఏతాదృశస్ఫీతి భూతివిఖ్యాతి విద్యాతి శయద్యోతి తాంతగునకు
సంస్కృతాంధ్రకవిత్వ సారస్యమారంద ధారామధుకరాయిత శుభమతికిఁ
జెలుమయామాత్య సంచితపుణ్యరాశికిఁ గామేశ్వరాంబికా గర్భమణికి.

ఇఁక మీరు వ్రాసిన యంతర్నాటకమును బ్రతిహతము సేయ నీయట్టహాసమున కనుబంధముగా నొక ప్రహసనముపక్రమింపఁబడుచున్నది.

పత్రికా ప్రహసనము.

చ. యతి చెడకుండఁ; బ్రాసముల నట్టిటు గూర్చెడు వేళ నర్థసం
గతి చెడకుండ; భావములఁ గల్పనఁ జెసెడు నష్టు లోకస

ఉ॥ అక్కట! యేరొ వ్రాసిరని యట్టివిధానముగాఁగ, నందులోఁ
జెక్కు చెమర్పకుండఁగను జెన్నటి వ్రాఁతలు వ్రాసినారలీ
కక్కినకూఁటినిందినఁగఁ గట్టిన గుడ్డను గట్ట, నేటికిన్
"మక్కికిమక్కి"యన్నటులు మార్చఁగ నేటికి మాయలేటికిన్.

సీ॥ అతిగణ్యమైన విద్యావంశముం బుర
స్కరణము చేసి సోదరులుమీరు
ఒకకొంచెమేనిను ప్పికొనిన నొప్పికొ
కుండియున్నను సతీర్థ్యులరుమీరు
సాప్తపదీనంబు సఖ్యంబనంగ స
మాహితులైన స్నేహితులుమీరు
కవితపత్రికకుఁ బ్రాకట్యముంగొని తేరఁ
గలిగిన దర్బారుకవులుమీర

గీ॥ లగుట నింతగ వ్రాయఁగా నవసరమ్మె
యెవ్వఁడో యిటువాదున్న యీనినదన కాని
నదియుఁగూడ విచారింపకచ్చువేయు
నట్టివారలైనచో ననవసరము.

ఉ॥ పత్రికయన్నఁబాడరె సపాత్రపువ్యాసములెన్నియేనిఁ దా
మాత్రములెల్లమోయుటనుమాటటులుండఁగ నల్లవేళ స
ర్వత్రయనేకరూపములవారిగఁబొందియు వ్యాప్తిఁజేయు, దు
ర్గాత్రత నొప్పు హాస్యకరులై వడిదౌష్ట్యముకావడించుచున్.

ఉ॥ "పత్రికలందగన్నడుపువారె జగమ్మునదవ్వునట్టిసా
భ్రాత్రము నొందువార"నికరంబునుమీరుగ్రహించియున్నచో.

స్మృతిచెడకుండఁ; బండితులు మాఱకుండ; సహావధానులై
కృతులొనరించి మించెదు కవీంద్రులకున్ యశముబ్బఁగావుతన్.
(నాంద్యంతమున)

కృత్రిమమిట్లుచేయర యకించినతన్ బెడఁబాపికోలుకై
నెత్తును నన్నముందినఁగ నేఁతురె దుష్పదకుంజవర్తులై.

ఉ॥ పాపముపత్రికాధిపులు వారొనరించునదేమియుండునే
దోపరబాధకై యెవరొయొక్కరుపంపినఁజూడఁబోరు ము
ద్రాపితమానదే శ్రుతివిధంబుగ మేటి ప్రమాణమానస
ద్రూపమహీపకాపశోద సూపిత దుర్భరశాసనంబునన్.

చ॥ శకటికకేని డబ్బుకనఁజాలక వేసరున్యాయవాదిడాం
బికమొనరించురీతిఁ బరభీతిసొకించుక లేక యెవ్వరే
నొకరెదొపంపనచ్చుపడనూల్కొనఁజేసెడి పత్రికాధిప
ప్రకరము "పోస్టు"వారి వ్యయపద్ధతి సుద్ధతిసేయుఁగావుతన్.

సీ॥ శవగంధసంకులంబన్న విరజకుదుష్ట
పత్రికకును భేదబాధలేదు
ముక్కుమూయించెడి మురుగుకాల్వకుదుష్ట
పత్రికకును భేదబాధలేదు
అపవాదపుట్టించు నపశబ్దునకు దుష్ట
పత్రికకును భేదబాధలేదు
అటుడబ్బుగొనిమించు నపసాక్షికిందుష్ట
పత్రికకును భేదబాధలేదు

గీ॥ ఎవరివారిని వారలునెత్తిపట్టి
లేనిపోనిప్రసంగమొం తేసిఁదాము

సూత్రధారుఁడు—(కలయఁజూచి సంతసముతో) ఆహా! నేటిసభకు విచ్చేసినవారందఱు బడిపిల్లలే. ఇట్టివిద్వాంసులయెదుట నాయాట బాగుగసాఁగును. (తెరవంకకుఁ దిరిగి) విదూషకా! యిటురమ్ము. (ప్రవేశించి)

విదూ—ఆహాహాహాహా!

సూత్ర—(కోపముతో) ఏమిటిది యీయట్టహాసము?

వ్రాయు వ్రాయసకాండ్రఁ జేపట్టియాడు
పత్రికలఁజూచి యాదరంపడు నెవండు?

ఉ॥ గ్రామ్యము పాడు జేయునని గందరగోళమె కాని పత్రికల్
గ్రామ్యపు భాసనైతమును గ్రంథముగ బాడు నొనర్చు నిట్టిదు
ష్కామ్యపుఁబత్రికల్ తమ మొగంబు తెలుంగు నెఱింగి యారా! నీ
రమ్యముగాఁగ దూఱునఁట రాజితకీర్తుల సత్కవీశులన్.

శా॥ సామాన్యంబుగఁ బత్రికాధిపతులీ పత్పాండితిం బొందియాం
గ్లో మర్యాదను గూడ నేర్చుటను నీ గోలల్ తటస్థించు నీ
స్వామ్యముల్ పూర్ణపుఁ బాండితింగని విమర్శంబుల్ పొనర్పంగ నీ
వ్యామోహంబు నశించుఁ గాదనర యాపై నెవ్వరేనిన్ బుధుల్.

ఉ॥ పీలునుజాలు లేని యవివేకులు వ్రాసిన వ్రాఁత లెల్ల మీ
మూలమునం జగమ్ములను మోసము జేసెను వావదూకులున్
శీలవదగ్రణ్యులయి చెన్నలరారిరి పండితోత్తముల్
గేలి యొనర్పఁగాఁబడిరి కీరితిఁ జెందిరి పండితబ్రువుల్

సీ॥ మందుమాకుల యసామాన్యగుణంబులఁ
బ్రకటింపఁగల లోకవంచకులుగ
రంగురంగులుగఁ బత్రములందు బొమ్మలఁ
గీలించు నలయైంద్రజాలికులుగ
వెడనవ్వు పుట్టించు విషయంబుల సతంబు
పాటవంబుగఁ గూర్చు నాటకులుగఁ

విదూ—(నవ్వుచు) అట్టహాస మిదివఱకే యైనది. ఇది ప్రహసనము.

సూత్ర—అలాగా? అట్లయిన నీ ప్రహసన మెవరిని గుఱించి?

విదూ—“అప్పా! యిది భూలోకమా?” యన్నట్లడుగుచుంటివే. నీవొనరించిన నాందిలోఁ దిరుపతి వేంకటకవులు గుంటూరులోఁ జేసిన కుంటువధానము నెత్తిపొడువలేదా?

దమకున్న జ్ఞానలేశమె గొప్పయనిమదిఁ
బరికింపఁగల బ్రహ్మబంధువులుగ
గీ॥ జేయఁగాఁబోకుఁడమ్మ మీచేతిమీఁద
మీయధిపతులవారికి మేలుఁగూర్ప
వ్రాయువ్రాయసకాండ్రపు వారివారిఁ
గలితనుతులార పత్రికాకాంతలార!

ఉ॥ "ఆలుపతివ్రతాతిలకమైన యశమందిన, భర్తకామినీ
లోలుఁడునైయకీర్తికిఁ బలోనగు, గేహినిబింకురాలునై
గేలియొనర్పఁగాఁబడియకీర్తికిలోఁగను, భర్తదోసకప
త్నిలలితుండునై "ననువినిపిలిచియుదూరముమీఁదఁబ్రతికెలన్!

సీ॥ బ్రహ్మసమాజవర్తనులయ్యు శాఖాభి
మానప్రవృత్తులమాన లేదు
శాఖాభిమానప్రవర్తిప్రసంగంబు
మానివేయుమనుచు మనసు లేదు
"క్రిందనేపడినను గెల్చుమనమె" యను
న్యాయముల నిగ్రహమున మనసు లేదు
పండితదూషణావ్యాసముల్ వ్రాసి
మానుతసంతోషమాన లేదు
గీ॥ మీయధిపతులు వారిలో హాయిగాఁగ
నెల్లకాఁపురముంటిరో యెఱుఁగుమమ్మ
మీయుపాసనలతోను మీమువచ్చనల వ
కలితమతులార పత్రికాకాంతలార!

సీ॥ తెలిసినచో యథార్థముల యథార్థములు స్వ
స్వీకారంబుచుఁ బ్రకటింపుఁడమ్మ

తెలియనిచో విమూఢుల దౌష్ట్యములనైనఁ
గొండొక ప్రకటింపకుండుఁడమ్మ

భూషించుచోఁ దాను బోరగిలంబడు
మాదిరి మీ కసమ్మతమెయమ్మ

తిట్టుచో మిగులనుద్రేకంబుపుట్టించు
మార్గమ్ము మీరలు మానుఁడమ్మ

గీ॥ లోకమునకెల్ల మీకు నాలోకమిచ్చు
జ్ఞానచక్షువు కలిగెను గాన మరలఁ
జెప్పునది యేమి కలదు సుశీలలార!
కలితమతులార! పత్రికాకాంతలార!

సీ॥ "ఎడ్వరుటైజుమెంట్లే" ప్రకటించుట
పరమావధిగ నెంచు ప్రాజ్ఞులార!

"కాలముల్" నిండింపఁజాలుటే పత్రికా
ధిపుల లక్షణమను ధీరులార!

"టూలెట్టు"టుచుఁ బత్రాలలోఁ జాటి కా
యలయంత వేయు పెద్దన్నలార!

"ఎడిటోరియలు నందుఁ" జెడు వ్రాఁతలను వ్రాయ
సాహసించెడు మహాచతురులార!

గీ॥ పత్రికాకాంతలను వెలపడఁతుకలుగఁ
జేయ నెంచకుఁడమ్మ! నారాయణ విట
దూషితలు కాంతలెప్పుడు త్రోవలోని
కరుగుదెంచని విధము మీ రరయకుండ్రె?

సీ॥ వెలసెనేయొక్కఁ డాంధ్రులయందు బాలగం
గాధరునంత యగాధమూర్తి
పొడమెనేయాంధ్రుల పుడమియందు సురేంద్రు
నంతటికీర్తి నలరువక్త
వెడలెనేత్రైలింగ విషయమందును లాల
మోహనునింబోలు స్ఫూర్తి~~మూర్తి~~
పొడసూపెనేయాంధ్ర భూఖండమందును
నరవిందునంతటి యలఘుమూర్తి

గీ॥ పుట్టెనేయప్పశాస్త్రిని బోలువాఁడు
పదిచూపింపుఁడొకనిజే మెత్తివీఁడ
టంచుమనయాంధ్రదేశమ్మునందునెందు
నెందులకుఁ బ్రతికల్ పుట్టియున్నవేలు?

గీ॥ ఉభయపక్షాభిమానంబు నెత్తిపట్టి
పూసికొనివచ్చి వెట్టిగబూకరించి
కలఁతవెట్టెడు పత్రికాకులరవంబు
నోరుమూయించుతమలగుంటూరుసీమ